

Golestan University

Research Paper

Explanation the Factors Affecting the Livability of Rural Settlements The Case Study of Rural Settlements of Ilam Township

Mehdi Nikseresht^a, Hossein Farahani^a, Behroz Mohamadi Yeghaneh^a, Shahbakhti Rostami^b

^a. Department of Geography, Faculty of Humanities, Zanjan University, Zanjan, Iran
(Corresponding Author) Email: hfarahani@znu.ac.ir

^b. Department of Geography and Rural Planning, Payam Noor University, Tehran, Iran

ARTICLE INFO

Keywords:

*Explanation,
Factor analysis,
Sustainable Development,
Vitality,
Ilam Province*

Article History:

Received:

27 March 2023

Received in revised form:

30 May 2023

Accepted:

1 July 2023

Available online:

6 August 2023

pp. 109-132

ABSTRACT

The truth of livability considering that it refers to the degree of providing the necessities of a society based on the needs and capacity of the people of that society for the growth and development of rural settlements, or in other words, livability promotes quality of life and development of the concepts of the quality of people's living environment so that it provided the best ways of life for them. The present study was conducted to identify and explain the factors affecting the livability of rural settlements using the method of exploratory and confirmatory factor analysis and correlation coefficient as a survey method. In this research, 6543 heads of rural households in the city of Ilam were surveyed to identify and explain factors contributing to rural settlements' livability. Using Cochran's formula, the sample size was estimated to be 363 people, and the sample was selected randomly and the quota sampling method. In this study, a questionnaire was exerted, experts confirmed content validity, and reliability was verified by a pre-test and Cronbach's alpha of 0.864 percent. The results show that the social dimension with a correlation coefficient of 780%. and the explanation coefficient of 66.73%, the economic dimension with a correlation coefficient of 0.593 and the explanation coefficient of 73.66%, the physical dimension with a correlation coefficient of 587. and the explanatory factor of 68.12% and the environmental dimension with a correlation coefficient of 0.585 and an explanatory factor of 23.23% affect the livability of rural settlements in Ilam Township. The results also show that the most important factors affecting livability in the social dimension are working groups with 0.782, in the economic dimension the existence of savings and the appropriateness of living expenses in the village with 0.897 and 0.854, in the physical dimension access to service uses at the regional level with 821. 0 and in the environmental aspect, the lack of houses in the flood path is 0.794.

Citation: Nikseresht, M., Farahani, H., Mohamadi Yeghaneh, B., & Rostami, Sh. (2023). Explanation the Factors Affecting the Livability of Rural Settlements The Case Study of Rural Settlements of Ilam Township. *Geographical planning of space quarterly journal*, 13 (2), 109-132.

doi: <http://doi.org/10.30488/GPS.2023.392939.3633>

© The Author(s)

This is an open access article under the CC BY license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Publisher: Golestan University Press

Extended Abstract

Introduction

Since the beginning of human settlements, villages have been the center of civilization and progress, but in recent decades, the technology industry, production methods, etc., have undergone profound changes. In most developing countries, the development path is considered a challenge when it comes to national development, which arises from the growth and development of rural settlements. Therefore, as a comprehensive framework that is made of human development and society's well-being based on the increase of the dual physical-environmental and cultural dimensions of each space. That is why its main and general meaning is that achieving livability or achieving the quality of planning or place can be sustainable if it considers broad economic, social, environmental and physical dimensions in rural settlements. Interchangeably, livability is a capability in the residential environment that allows for a peaceful, safe, valuable, interactive and stable residence with the social and psychological well-being of the inhabitants. As a result, only respecting nature and not wasting natural resources strengthen social life. It provides collective spaces and connections between places and activities. Based on this, today, livability planning provides villages with awareness and proper training to accept economic, social, and cultural changes. Last but certainly not least, it provides physical and environmental conditions in line with the development of settlements.

Methodology

According to the Cochran formula, the sample size for this study is 363 people with descriptive, analytic and survey methods. In order to analyze the data and influence the livability of settlements in rural areas, the questionnaire is the main research tool. Experts in this field have confirmed the content validity of the items. A questionnaire with a Likert scale was developed to check the reliability of the sample of 30 people outside the original sample based on the variables prepared in

four social, economic, physical, and environmental dimensions. Based on the necessary changes made to the mentioned questionnaire, the results obtained from the pre-test confirmed the reliability or acceptable reliability of the study and Cronbach's alpha coefficient of 0.864%. For a more detailed examination of the topic and classification of variables, factor analysis and correlation coefficients have been exerted, as well as descriptive statistics. In order to obtain significant factors, Bartlett's test, KMO coefficient, and T-value were applied, and the data was analyzed in SPSS and LISREL software to perform a factor analysis of varimax rotation.

Results and discussion

In the region's ancient and historical past, the important factor in the livability of rural settlements has been the social factor. Today, management, training, and security are among the most important factors. Rural settlements can be made livable through effective and efficient management, which is defined by the performance of local officials. In fact, their positive performance in resolving village issues and problems with the help and participation of the people. As a result of the research, KOM is 0.715, Bartlett is 4025.509, with 325 degrees of freedom and significant level (Sig= 0.001). Keyser indicates that seven factors are above one with 66.73% and that management and education have the greatest impact on rural settlements' viability with 26.728%. In term of the economy of the villages, the fertile lands, forest, and pasture in the region contribute to 0.728. Bartlett 237.438 with a degree of freedom of 55, which is significant (sig=0.001), the employment and income factor with 30.45% showed the most significant impact on rural settlements' economic viability when considering the Keyser factor with 73.76%. As one of the major factors that determine the livability of settlements in a region, the expansion of transportation networks contributes to the availability of services, in order to receive these essential services, villages must have

good roads and be located close to Ilam, the mother city of the province. There are 109 degrees of freedom with the KOM value of 0.811 and the Bartlett value (3493.706) at a significant level (sig=0.001), and in the Keyser factor, five factors have eigenvalues above one with 68.135. In the environmental aspect, the region has beautiful natural landscapes, springs, rivers, forests, gardens, and transportation, with 15.72 percent showing the greatest impact. According to KOM 0.785 and Bartlett 2941.726, which are at a significant level (sig=0.001), these landscapes have made villages more habitable. There are four factors that have specific value above one, which include 23.65% of rural settlements' environmental viability

Conclusion

According to this study, livability is comprised of four interdependent economic, social, physical, and environmental dimensions. Socio-cultural viability is linked to how society is organized, people's sense of belonging to their place and their awareness of society. The economy provides jobs and income and meets the needs of the society. Housing, infrastructure facilities, transportation and public spaces for recreation and leisure determine the physical livability of rural

areas. Natural resources, waste disposal capacities, and the relationship between humans and the environment are also considered as part of the environment. Furthermore, the results indicate that the social dimension, with 0.61, had the greatest impact on rural settlements' livability, followed by the economic dimensions, with 0.56, the physical dimension, with 0.32, and the environmental dimension, with 0.38.

Funding

There is no funding support.

Authors' Contribution

Authors contributed equally to the conceptualization and writing of the article. All of the authors approved the content of the manuscript and agreed on all aspects of the work declaration of competing interest none.

Conflict of Interest

Authors declared no conflict of interest.

Acknowledgments

We are grateful to all the scientific consultants of this paper.

تبیین عوامل موثر بر زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی مطالعه موردی: سکونتگاه‌های روستایی شهرستان ایلام

مهدی نیک سرشت^۱ , حسین فراهانی^۲ , بهروز محمدی یگانه^۳، شاه‌بختی رستمی^۴

۱- گروه جغرافیا، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه زنجان، زنجان، ایران

۲- نویسنده مسئول، گروه جغرافیا، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه زنجان، زنجان، ایران. Email: hfarahani@znu.ac.ir

۳- گروه جغرافیا، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه زنجان، زنجان، ایران

۴- گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

چکیده

اطلاعات مقاله

حقیقت زیست‌پذیری با توجه به اینکه اشاره به درجه تأمین ملزومات یک جامعه بر مبنای نیازها و ظرفیت افراد آن جامعه برای رشد و توسعه سکونتگاه‌های روستایی دارد یا به عبارتی زیست‌پذیری ترویج و توسعه مفاهیم کیفیت محیط زندگی مردم است تا بهترین شیوه‌های زیستی برای آن‌ها فراهم شود پژوهش حاضر باهدف شناسایی و تبیین عوامل موثر بر زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی با استفاده از روش تحلیل عاملی اکتشافی و تأییدی و ضریب همبستگی، به‌صورت روش پیمایشی انجام گرفته است. جامعه آماری تحقیق ۶۵۴۳ نفر از سرپرستان خانوارهای روستایی شهرستان ایلام می‌باشند. حجم نمونه از طریق فرمول کوکران ۳۶۳ نفر برآورد شده و نمونه‌ها به روش نمونه‌گیری سهمیه‌ای و به‌صورت تصادفی و با انتساب متناسب برای هر روستا انتخاب گردید. ابزار تحقیق پرسشنامه بوده که روایی محتوایی ابزار توسط کارشناسان خبره مورد تأیید قرار گرفته و تعیین پایایی آن با آلفا کرونباخ با ۰/۸۴۶ درصد مورد تأیید قرار گرفت. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهند که، بعد اجتماعی با ضریب همبستگی ۰/۷۸۰، و ضریب تبیین ۶۶/۷۳ درصد، بعد اقتصادی با ضریب همبستگی ۰/۵۹۳ و ضریب تبیین ۷۳/۶۶ درصد، بعد کالبدی با ضریب همبستگی ۰/۵۸۷، و ضریب تبیین ۶۸/۱۲ درصد و بعد زیست‌محیطی با ضریب همبستگی ۰/۵۸۵ و ضریب تبیین ۲۳/۲۳ درصد بر زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی شهرستان ایلام تأثیرگذار می‌باشند. نتایج نیز بیانگر مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار بر زیست‌پذیری در بعد اجتماعی، کارگروهی با ۰/۷۸۲، در بعد اقتصادی وجود پس‌انداز و مناسب بودن هزینه‌های زندگی در روستا با ۰/۸۹۷ و ۰/۸۵۴، در بعد کالبدی دسترسی به کاربری‌های خدماتی در سطح منطقه با ۰/۸۲۱ و در بعد زیست‌محیطی عدم قرارگیری منازل در مسیر سیلاب با ۰/۷۹۴ می‌باشند.

واژگان کلیدی:

تبیین،
تحلیل عاملی،
توسعه پایدار،
سرزندگی،
استان ایلام.

تاریخ دریافت:

۱۴۰۲/۰۱/۰۷

تاریخ بازنگری:

۱۴۰۲/۰۳/۰۹

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۲/۰۴/۱۰

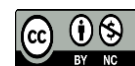
تاریخ چاپ:

۱۴۰۲/۰۵/۱۵

صص. ۱۳۲-۱۰۹

استناد: نیک سرشت، مهدی؛ فراهانی، حسین؛ محمدی یگانه، بهروز و رستمی، شاه‌بختی. (۱۴۰۲). تبیین عوامل موثر بر زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی مطالعه موردی: سکونتگاه‌های روستایی شهرستان ایلام. *مجله آمایش جغرافیایی فضا*، ۱۳ (۲)، ۱۰۹-۱۳۲.

 <http://doi.org/10.30488/GPS.2023.392939.3633>

مقدمه

مناطق روستایی بخش عمده‌ای از جمعیت و عرصه‌های طبیعی کشورهای در حال توسعه را تشکیل می‌دهند و نقشی اساسی در حیات اقتصادی و اجتماعی آن‌ها دارند؛ اما با وجود دارا بودن منابع تولیدی و کشاورزی متعدد با مسائل و مشکلات فراوانی همچون ضعف زیرساخت‌های مناسب اقتصادی، کمبود فعالیت‌های خدماتی، پایین بودن بهره‌وری در کشاورزی و بخش تولیدات روستایی و تخریب منابع طبیعی (بوذرجمهری و همکاران، ۱۳۹۶، ۹۴)، جدایی محل کار از سکونت، فرسودگی و قدیمی بودن بافت سکونتگاه‌ها، محرومیت و نابرابری اجتماعی-اقتصادی شهر و روستا، سلامت، رفاه، نابرابری در دسترسی به خدمات بهداشتی، آموزش، تفریحی، خدمات عمومی و زیرساخت‌ها و تخریب محیط‌زیست؛ کمبودهایی در امکانات و خدمات زندگی (سلیمانی مهرنجان و همکاران، ۱۳۹۵، ۲۸)، با مشکلات متعددی مانند بیکاری، مهاجرت، فقر و ... روبرو شده‌اند و از مقبولیت عمومی و سکونت‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی کم شده است (سجاسی قیداری و همکاران، ۱۳۹۸: ۱۳۰). این نواحی به دلیل آنکه نمی‌توانند با سطح خدمات و امکانات در شهرها برابری نمایند، باهدف دسترسی بهتر به خدمات و امکانات، به‌سوی شهرها مهاجرت کنند (عیسی‌لو و همکاران، ۱۳۹۳، ۱۰۸) لذا عدم هماهنگی بین نیازها و منابع، موجب نارضایتی ساکنان اجتماع و مانع رشد تعلق به محل زندگی می‌شود و می‌تواند منبع استرس برای افراد باشد (Christakopoulou et al, 2000:1324). در این میان توسعه سکونتگاه‌ها با چالش‌های متعددی مواجه است، زیرا، راهبردهای گذشته در زمینه توسعه روستایی موفقیت‌آمیز نبوده است و نتوانسته‌اند مسائلی همچون فقر، اشتغال، بهداشت، امنیت غذایی، پایداری محیط‌زیست و بافت فیزیکی روستاها را تأمین کنند. این راهبردها در توزیع منافع حاصل از رشد و توسعه نیز موفق نیستند و سبب ایجاد مشکلات متعددی در این کشورها شده است (محمدی‌یگانه و همکاران، ۱۳۹۲: ۱۲). زیست‌پذیری به‌عنوان یک پارادایم جامع (Jomehpour, 2015:88) که از توسعه انسانی و رفاه جامعه بر اساس افزایش ابعاد دوگانه فیزیکی-محیطی و فرهنگی هر فضای ساخته‌شده است (Paul, 2020: 2) و در معنای اصلی و کلی خود به مفهوم دستیابی به قابلیت زندگی و در واقع، همان دستیابی به کیفیت برنامه‌ریزی یا مکان پایدار است که با تعدادی از مفاهیم و اصطلاحات دیگر مانند پایداری، کیفیت زندگی، کیفیت مکان و اجتماعات سالم در ارتباط است (Norris & Pittman, 2000:119). زیست‌پذیری که با مفاهیم کیفیت زندگی، رفاه، رضایت‌مندی از شرایط همپوشانی دارد، جنبه‌های مختلف مسائل مادی و غیرمادی را در برمی‌گیرد (Dajian & Peter, 2013:17)، مسائل مادی از طریق تأمین نیازها بر روی بهداشت، آموزش و نحوه استفاده از محیط‌زیست تأثیرگذار است و مسائل غیرمادی، عدالت و توزیع عادلانه منابع اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی را شامل می‌شود. از این‌رو ارزیابی زیست‌پذیری مناطق روستایی نه تنها منعکس‌کننده شرایط اقتصادی روستاییان است؛ بلکه میزان رضایت از حس تعلق، سطح تحصیلات، امنیت و بهزیستی اجتماعی و ... را نیز نشان می‌دهد (wang, 2010:456). بر این اساس، امروزه برنامه‌ریزی زیست‌پذیری، روستاها را با آگاه‌سازی و آموزش‌های صحیح برای پذیرش تغییرات اقتصادی، اجتماعی، کالبدی و زیست‌محیطی آماده می‌کند. علوی‌زاده و همکاران در سال ۱۳۹۸ در پژوهشی با عنوان "تحلیل زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی مطالعه موردی: شهرستان کاشمر" با استفاده از آزمون همبستگی در نرم‌افزار SPSS بیان می‌کند که روستاها در بعد زیست‌محیطی نسبت به سایر ابعاد، زیست‌پذیری بالاتری دارند و همچنین در بعد اقتصادی شاخص تفریح و اوقات فراغت، در بعد زیست‌محیطی شاخص فضای عمومی و در بعد اقتصادی فرصت‌های شغلی بالاترین تأثیر را در زیست‌پذیر سکونتگاه‌های روستایی نشان می‌دهد (Alavizadeh et al, 2019). سجاسی قیداری و همکاران در سال ۱۳۹۸ در مقاله‌ای با عنوان "رتبه‌بندی روستاها بر اساس شاخص‌های زیست‌پذیری مطالعه موردی: دهستان

نظام‌آباد شهرستان آزادشهر" با استفاده از آزمون T و مدل ویکور بیان می‌کنند که سطح زیست‌پذیری روستاهای بزرگ‌تر که جمعیت بیشتری دارند و به شهر و راه‌های ارتباطی اصلی نزدیک‌تر هستند بیشتر است (سجاسی قیداری و همکاران، ۱۳۹۸). جلالیان و نصیری زارع در پژوهشی در سال ۱۳۹۹ با عنوان "الگوی مکانی- فضایی زیست‌پذیری در نواحی روستایی کوهستانی مورد مطالعه: دهستان چورزق شهرستان طارم" با استفاده از آزمون T تک نمونه‌ای و مدل ویکور بیان می‌کنند که بین زیست‌پذیری و خدمات عمومی، جمعیت و راه‌های ارتباطی، رابطه مثبت و بین زیست‌پذیری و شیب و ارتفاع رابطه منفی برقرار است (جلالیان و نصیری زارع، ۱۳۹۹). علینقی‌پور در سال ۱۴۰۰ در مقاله‌ای با عنوان "تبیین زیست‌پذیری محیطی سکونتگاه‌های روستایی پیرامون کلان‌شهر رشت" با استفاده از آزمون T و تحلیل رگرسیون بیان می‌کند شاخص‌های محیطی بر زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی موثر بوده که در این میان بیشترین تأثیر مربوط به شاخص تاب‌آوری، کمترین آن مربوط به شاخص فضای سبز بوده است. همچنین بر اساس سطح‌بندی در منطقه، روستای المان در بالاترین و روستای کوچوندان در پایین‌ترین سطح از نظر زیست‌پذیری محیطی قرار دارند (علینقی‌پور، ۱۴۰۰). شفیعی ثابت و کریمی‌مارزی در سال ۱۴۰۱ در پژوهشی با عنوان "واکوی عوامل اجتماعی مؤثر بر زیست‌پذیری پایدار سکونتگاه‌های روستایی پیرا شهری جیرفت" از طریق معادلات ساختاری با نرم‌افزار ایموس عوامل اثرگذار بر زیست‌پذیری را آگاهی، اعتماد، انسجام، شبکه روابط و تشکل و مشارکت اجتماعی در نواحی روستایی بیان می‌کند (شفیعی ثابت و کریمی‌مارزی، ۱۴۰۱). یوری و همکاران در مقاله‌ای در سال ۲۰۲۰ با عنوان "به‌سوی ارزیابی زیست‌پذیری روستایی در چین: چارچوب نظری و مطالعه موردی تجربی" با استفاده از تجزیه و تحلیل شواهد تجربی و استفاده از چارچوب نظری و روش‌شناختی توسعه برای ارزیابی سطح زیست‌پذیری روستایی در استان چیانگ‌سو در پنج بعد زیرساخت‌ها، خدمات عمومی، شرایط بهداشتی، فرصت‌های شغلی و مشارکت اجتماعی می‌پردازد و بیان می‌کنند که شرایط زیرساختی و بهداشتی منطقه بالاتر از موارد دیگر بر زیست‌پذیر روستاها اثرگذار بوده است (yurui et al, 2020). ژانگ در مقاله‌ای در سال ۲۰۲۲ با عنوان "پیوند تحرک مردم و زیست‌پذیری در مکان: پیامدهای برای جوامع روستایی" با استفاده از داده‌های آماری اداره سرشماری ایالات متحده آمریکا و روش معادلات ساختاری نشان می‌دهد که با افزایش سن افراد، جذابیت مکان‌ها از تمرکز بر اقتصاد و بازار به تعامل و مشارکت تغییر می‌کند و جوامع روستایی که بالاترین رتبه را از نظر مشارکت و تعامل دارند و همچنین با توجه به هزینه پایین مسکن در روستاها که زیست‌پذیری این نواحی را شکل داده است باعث جذب مهاجران مسن و افراد سالخورده در نواحی روستایی می‌شود (Zhang, 2022). وی و همکاران در سال ۲۰۲۳ در پژوهشی با عنوان "ویژگی‌های مکانی و زمانی زیست‌پذیری روستایی و عوامل موثر بر آن" در مناطق روستایی چین با استفاده از شاخص موران و مدل همبستگی فضایی بیان می‌کند که سرمایه‌گذاری و دارایی‌های ثابت، فضاهای فرهنگی و بهداشت عمومی رابطه مثبت و معناداری با زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی دارند (wei et al, 2023). مطالعات فوق نشان می‌دهند که هر مکان با توجه به خصوصیات و شرایط خاص هر منطقه زمینه‌های متفاوتی از زیست‌پذیری سکونتگاه‌ها را در جهت رسیدن به توسعه پایدار دارا می‌باشد که باید مورد توجه و تقویت قرار بگیرند. در شهرستان ایلام نیز مناطق روستایی با وجود ارتباطات درهم‌تنیده و متقابل بین ارکان اصلی توسعه پایدار با توجه به برنامه‌های توسعه‌ای در نواحی روستایی نظیر طرح‌های هادی، بهسازی روستایی، ساماندهی کالبدی سکونتگاه‌های روستایی و ... هنوز راهبرد مناسبی برای توسعه پایدار روستایی در منطقه تدوین نشده است. در واقع عدم توازن بین ابعاد توسعه موجب مشکلاتی برای نواحی روستایی شده است؛ و سکونتگاه‌های روستایی منطقه را با چالش‌ها و مشکلات عدیده‌ای از نظر اجتماعی، اقتصادی و زیست‌محیطی و مهاجرت‌های بی‌رویه از روستاها و مسائل ناپایداری در

محیط روستایی روبرو کرده است. و از آنجایی که مسئله بودن، زیست‌پذیری در جامعه روستایی ناشی از افزایش آگاهی و شناخت نسبت به مشکلاتی چون: الگوهای ناپایدار زندگی در مناطق روستایی می‌باشد از این رو پر کردن این شکاف علمی و پاسخ‌گویی به مسائل زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی در راستای توسعه پایدار روستایی ضرورت انجام تحقیق را اجتناب‌پذیر می‌کند.

مبانی نظری

روستای زیست‌پذیر روستایی است که همه عناصر اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و زیست‌محیطی برای پیشرفت و سلامت افراد جامعه تشریک‌مسانی می‌نمایند (NARC, 2010) و برای همه اقشار جذاب، ارزشمند، امن و مناسب است (yuan et al, 2012)، با این حال زیست‌پذیری غالباً برای تعریف ابعاد مختلف اجتماع و تجربه‌های مشترکی که آن را شکل می‌دهند به کار گرفته می‌شود؛ به طوری که "سیبو" در بحث زیست‌پذیری پایدار مسکن بیان می‌کند؛ با اینکه جنبه‌های اجتماعی، اقتصادی و زیست‌محیطی را باید در نظر گرفت، اما عوامل اجتماعی نسبت به عوامل اقتصادی و زیست‌محیطی در اولویت قرار دارند (szibbo, 2015: 14).

زیست‌پذیری را بر اساس گذر زمان می‌توان به سه رویکرد دسته‌بندی کرد:

رویکرد تجربی: (اواخر دهه ۱۹۶۰ تا اواسط دهه ۱۹۷۰) که در این رویکرد بهره‌گیری از مطالعات تجربی برای شناخت زندگی روزمره افراد به صورت عینی و در جهت مفهوم‌سازی مکان زیست‌پذیر بوده است.

رویکرد ادراکی فردی و مطالعات بهزیستی ذهنی: این رویکرد بر رضایت و ارجحیت افراد تأکید دارد تا تعیین کند مکان‌ها قادر به تأمین انتظارات، نیازهای فردی و رضایت نسبی افراد هستند یا نه. در واقع این رویکرد تأکید بر معیارهای ذهنی دارد.

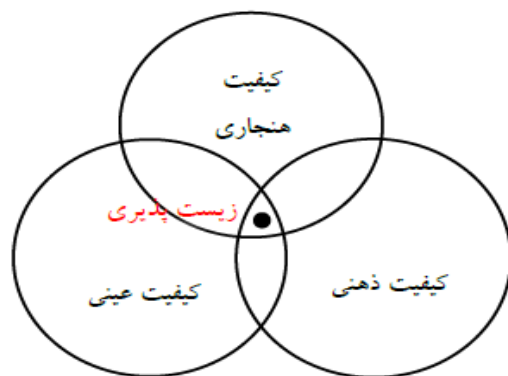
رویکرد کیفیت زندگی (معیارهای اجتماعی بر کیفیت زندگی): که در این رویکرد کیفیت زندگی، در ابعاد اجتماعی، فرهنگی، محیطی و روانی در دو وجه عینی (کمی) و ذهنی (کیفی) مورد توجه دارد. محققانی که بهبود زیست‌پذیری در مکان تمایل دارند، رویکرد مکان محور را با ارزیابی کیفیت زندگی بررسی می‌کنند (شمامی و همکاران، ۱۳۹۵: ۷۹۰-۷۸۹).

آدام اوکولیک کوزارین در بحث ابعاد زیست‌پذیری به سه بُعد اشاره می‌کند:

کیفیت هنجاری: به مدل‌های اشاره دارد که فیلسوفان و صاحب‌نظران آن را زندگی خوبی می‌دانند. در این زمینه انستیتوی معماران آمریکا (AIA) جنبه‌های هنجاری زیست‌پذیری را در شش اصل به شرح زیر بیان می‌کند: ارتقاء حمل‌ونقل، افزایش استطاعت مسکن، تقویت پروژه‌های اقتصادی، کمک به جوامع موجود از طریق توسعه کاربری‌های متفاوت، هماهنگی سیاست‌ها و استفاده از سرمایه‌گذاری‌ها با رویکرد مردم محور در دولت و جامعه مدنی و بالا بردن ارزش جوامع و محله‌ها با تقویت محیط سالم و امن (AIA, 2010).

کیفیت عینی: زندگی کیفیت مادی جهان را توصیف می‌کند.

کیفیت ذهنی: بیان می‌کند مردم چه چیزی را احساس می‌کنند (Okulicz-Kozaryn, 2013:433).

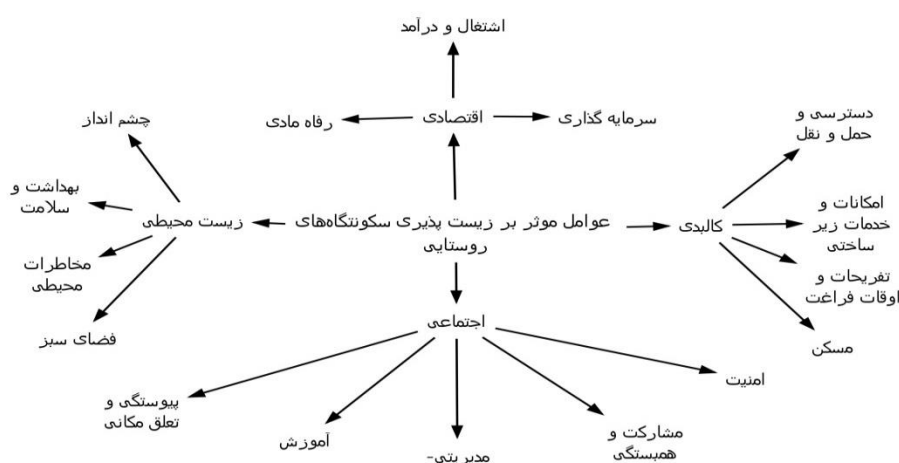
شکل ۱. زیست‌پذیری در رابطه با کیفیت هنجاری، عینی و ذهنی، منبع: Okulicz-Kozaryn(2013)

حقیقت زیست‌پذیری ترویج و توسعه مفاهیم کیفیت محیط زندگی مردم است تا بهترین شیوه‌های زیستی برای آن‌ها فراهم شود. هدف نهایی مطالعه زیست‌پذیری محیط زندگی و کاربرد متعاقب آن این است که زندگی مردم کیفیت زیادی داشته و هدفمند و لذت‌بخش باشد (سجاسی قیداری و همکاران، ۱۳۹۵، ۷۸). رویکرد قابلیت زندگی یک مفهوم جامع است که شامل دو بعد ذهنی و روانی (حس تعلق به مکان، هویت محلی، سرمایه اجتماعی، همبستگی، عدالت، صمیمیت و راحتی) و بعد عینی (دسترسی به زیرساخت‌ها، امنیت، مسکن، سلامت و امکانات بهداشتی - تفریحی و فضای عمومی و تاریخی و جذاب) (Murgas & Klobucnik, 2016, 224) و در سطح فردی و اجتماعی (Murgas & Klobucnik, 2018, 186) است. کیفیت زندگی یک درک کلی از رویکردهایی است که بر سلامت و کیفیت مکان تمرکز دارد (Marans & Stimson, 2011, 45). زیست‌پذیری در گذشته با شرایط مادی به‌خصوص استانداردهای زندگی متمرکز بوده (Santos & Martins, 2007, 184) ولی در حال حاضر بیشتر بر ابعاد ذهنی و عینی توجه دارد (Marans & Stimson, 2011, 45) و از دیگر شاخص‌های اصلی آن می‌توان به کیفیت اجتماعی، دامنه زیست‌محیطی (Murgas & Klobucnik, 2016, 225) و کالبدی (Wheeler, 2005, 50) اشاره کرد.

رویکرد زیست‌پذیری برای رفاه جامعه (Paul & Sen, 2018, 143) و توسعه انسانی (Wyatt, 2009, 45) درجه‌ای از تعاملات بین شهروندان و محیط اطراف آن‌ها را تفسیر می‌کند (Kim & Uysal, 2002; Pacione, 2013)، در واقع تمایلات گسترده جامعه را برای بهبود کیفیت کلیت زندگی را درک (Farber et al., 2012) و نیاز مردم را برای امکانات عمومی در نظر می‌گیرد (Kennedy & Buys, 2010: 2) به‌طوری‌که میانگین زیادی از نیازهای اساسی مانند غذا، آب، مسکن، امنیت و شرایط بهداشتی را علاوه بر سایر نیازها مانند آزادی عمل، بیان عقاید، رفاه، در دسترس بودن امکانات زندگی در محیط مطلوب را نشان می‌دهد (فراهانی و رستم خانی، ۱۳۹۱: ۱۹۷)، افزایش کیفیت زندگی در مناطق روستایی زمینه را برای توسعه پایدار روستایی فراهم می‌کند (عیسی لو و همکاران، ۱۳۹۳) و می‌تواند به‌عنوان یکی از راه‌حل‌های مناسب برای پایداری سکونتگاه‌های روستایی به شمار آید. پس زیست‌پذیری به‌عنوان یکی از مباحث اساسی در پایداری سکونتگاه‌های انسانی، اطلاق می‌شود که در آن به سلامت اجتماعی - فرهنگی، اقتصادی، کالبدی و روانی همه ساکنانش توجه شده باشد. از همین رو، پایداری سکونتگاه‌ها برای دستیابی به توازن مناسب بین اهداف اقتصادی، زیست‌محیطی و اجتماعی تحت تعبیرهای زیست‌پذیری قابل‌بیان است (faiz et al, 2012, 4)؛ بر این اساس زیست‌پذیری یک سکونتگاه می‌تواند بیانگر پایداری سکونتگاه باشد که از در هم تنیدگی ابعاد اقتصادی، اجتماعی، محیطی و کالبدی تشکیل می‌شود، و برای پیشگیری از تک‌بعدی شدن و تقلیل‌گرایانه شدن آن باید شبکه‌ای از روابط بین معیارهای مربوط به قلمروهای گوناگون زیست‌پذیری در نظر گرفته شود. بنابراین زیست‌پذیری را می‌توان یکی از

مباحث و تئوری‌های اخیر در برنامه‌ریزی روستایی مطرح کرد که مانند دیگر تئوری‌های نوین همانند سکونتگاه‌های توانا، پایدار، تاب‌آور، ما را به سوی داشتن محیطی مطلوب‌تر برای زندگی و توسعه رهنمون می‌کند و به دنبال توجه به کیفیت زندگی روستاها، مورد توجه قرار گرفته است. زیست‌پذیری یک سکونتگاه می‌تواند بیانگر پایداری آن سکونتگاه باشد که با آثار و پیامدهای منفی ناشی از مخاطرات انسانی و یا محیطی و ... کاهش می‌یابد (صادق‌لو و سجاسی قیداری، ۱۳۹۳: ۳۸). در ارتباط با موضوع می‌توان گفت که زیست‌پذیری قابلیت در محیط سکونت است که امکان برخورداری از یک سکونت آرام، امن، ارزشمند، متعامل و پایدار با برخورداری از رفاه اجتماعی و روانی همراه با احترام به طبیعت و نبود اتلاف منابع طبیعی را از طریق تقویت زندگی اجتماعی، فضاهای جمعی و پیوند و پیوستگی بین مکان و فعالیت‌ها فراهم می‌آورد (yan & Gang, 2012:35). بنابراین با توجه به مبانی نظری و رویکرد قابلیت زندگی و پژوهش‌های انجام‌شده بر مبنای پایداری زیست‌پذیر سکونتگاه‌های روستایی مدل مفهومی تحقیق زیست‌پذیری با در شکل (۲) بیان شده است.

شکل ۲. مدل مفهومی تحقیق

روش پژوهش

نوع پژوهش کاربردی و روش‌شناسی مورد استفاده توصیفی-تحلیلی و به صورت پیمایشی انجام گرفته است. ابزار اصلی تحقیق پرسشنامه می‌باشد که روایی محتوایی گویه‌ها توسط کارشناسان خبره در این زمینه مورد تأیید قرار گرفته است. برای تحلیل داده‌ها از روش‌های آماری توصیفی و استنباطی اثرگذاری زیست‌پذیری سکونتگاه‌ها در مناطق روستایی ابتدا متغیرها را در چهار بعد اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و زیست‌محیطی تهیه و سپس بر اساس آن به تدوین پرسشنامه با طیف لیکرت پرداخته شده است به منظور بررسی پایایی با استفاده ضریب آلفا کرونباخ (جدول ۲) با ۰/۸۶۴ درصد مورد تأیید قرار گرفته است. متناسب با جهت تأثیرگذاری شاخص و متغیر در مسئله کد گذاری افزایشی (به پایین‌ترین سطح طیف، کمترین امتیاز و برعکس) انجام شده و برای بررسی عمیق موضوع و دسته‌بندی متغیرها علاوه بر آمار توصیفی از تحلیل عاملی و ضریب همبستگی استفاده شده است. البته داده‌هایی برای تحلیل عاملی مناسب هستند که شایستگی لازم برای این کار را داشته باشند. برای این منظور از آزمون بارتلت، ضریب KMO و T-value استفاده شده است و همچنین پس از اطمینان از مناسب بودن داده‌ها، برای انجام تحلیل عاملی از چرخش وریماکس برای دستیابی به عامل‌های معنی‌دار در نرم‌افزار SPSS و بار عاملی در Lisrel تحلیل شده است. جامعه آماری در این پژوهش خانوارهای روستای شهرستان ایلام می‌باشند که بر اساس اطلاعات گردآوری شده تعداد ۶۵۴۳ نفر ساکن روستاهای مورد مطالعه می‌باشند.

برای برآورد حجم نمونه از فرمول کوکران تعداد ۳۶۳ نفر تعیین شده که متناسب با جامعه آماری هر روستا پرسشنامه توزیع شده است.

جدول ۱. آمار مربوط به وضعیت خانوار، جمعیت روستاهای مورد مطالعه و تعداد نمونه‌ها

شهرستان	بخش	دهستان	روستا	جمعیت خانوار	بعد خانوار	تعداد نمونه	درصد نمونه
ایلام	مرکزی	ده پایین	شهرک قدس	۴۰۱	۱۱۰	۳/۶۵	۱۱
			چالسرا	۴۴۸۰	۱۲۴۱	۳/۶۱	۴۷
			فاطمیه	۱۵۲۸	۴۰۷	۳/۷۵	۲۰
		کشوری	بانقلان	۳۳۱۵	۹۰۴	۳/۶۷	۳۶
			مهدی‌آباد	۱۴۹۴	۳۸۳	۳/۹۰	۱۹
			سرطاف	۵۰۹۲	۱۴۴۰	۳/۵۴	۵۳
	ایلام	سیوان	بلیین	۱۵۰	۴۱	۳/۶۶	۸
			چشمه کبود	۹۷۳	۲۶۰	۳/۷۴	۱۵
			پاکل گراب	۱۰۳۷	۲۷۶	۳/۴۶	۱۶
			علیشرون	۴۹۳	۱۳۳	۳/۷۱	۱۱
			چاویز	۲۳۸	۷۰	۳/۴۰	۹
			چشمه داوی	۱۳۹	۳۷	۳/۷۶	۸
ایلام	میشخاص	قجر	۳۳۹	۹۶	۳/۵۳	۱۰	
		شان کبود	۱۸۱	۵۴	۳/۳۵	۹	
		کله کبود	۲۷۱	۷۴	۳/۶۶	۹	
		طولاب	۱۶۹	۴۶	۳/۶۷	۸	
		محمود آباد	۷۸۹	۲۱۷	۳/۶۴	۱۴	
		حسین‌آباد	۶۱۸	۱۷۹	۳/۴۵	۱۳	
		حیدرآباد	۶۱۴	۱۴۵	۴/۲۳	۱۲	
		میدان	۱۰۴۶	۳۱۲	۳/۳۵	۱۷	
		زردآلو آباد	۱۲۳	۳۳	۳/۷۵	۸	
		داروند	۳۴۶	۸۵	۴/۰۷	۱۰	
		جمع (بعد خانوار = میانگین)		۲۳۸۳۶	۶۵۴۳	۳/۶۷	۳۶۳
							۱۰۰

منبع: سالنامه آماری سال ۱۴۰۰

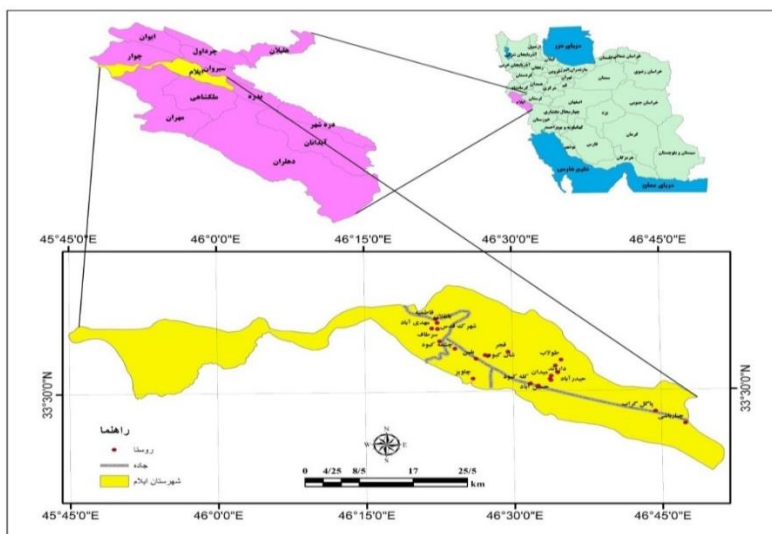
جدول ۲. ابعاد و گویه‌های مطرح در زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی

ابعاد	گویه‌ها	الفاکروبنیخ	منابع
اجتماعی	ناهنجاری‌های اجتماعی، سرقت، نزاع و درگیری، تردد در شب، امنیت منازل، کیفیت فضاهای آموزشی، دسترسی به مدرسه، تجهیزات آموزشی، کیفیت کتابخانه‌های در دسترس، کار گروهی، احترام و ارزش، تمایل به شرکت در مراسمات مذهبی و مناسبات سیاسی و انتخاباتی، اعتماد و همفکری در روستا، همکاری و مشارکت در پروژه‌های عمرانی، روستا مناسب‌ترین مکان زندگی، صلح‌رحم، احساس شادی و خوشبختی، امیدواری به آینده روستا، احساس تعلق و حس معنی‌داری نسبت به روستا، شرکت در جلسات عمومی شورا و دهیاری، تصمیم‌گیری ضابطه‌مند با مشارکت مردم، اعتماد به مسئولین محلی، حل مشکلات و چالش‌ها توسط نهادهای محلی،	۰/۸۱۴	فراهانی و همکاران ۱۳۹۱، عیسی‌لو و همکاران ۱۳۹۳، صادقلو و سجاسی قیداری ۱۳۹۳، حکیم دوست و همکاران ۱۳۹۵، سلیمانی مهر نجانی و همکاران ۱۳۹۵،
	امنیت شغلی در روستا، رضایتمندی از شغل‌های موجود در روستا، به‌کارگیری مردم در اجرای پروژه‌های نواحی روستایی، وجود صنایع تبدیلی متناسب با تولیدات روستایی، وجود کارگاه‌های تولیدی، مناسب بودن هزینه‌های زندگی نسبت به درآمد در محیط روستا، پس‌انداز مناسب سرپرست خانوارها در روستا، حمایت مالی از صنایع‌دستی در روستا، امکان دریافت تسهیلات بانکی متناسب با بخش کشاورزی و فعالیت‌های روستا، سرمایه‌گذاری مناسب بخش دولتی و خصوصی در روستا	۰/۷۵۶	خراسانی ۱۳۹۷، امنپور و همکاران ۱۳۹۸، علینقی‌پور و همکاران

<p>۱۴۰۰، شفیع ثابت و کرمی‌مازی، ۱۴۰۱، wang 2010, faiz et al 2012, Montgomery 2013, Lowe et al 2013, Okulicz-Kozaryn 2013, the Economist Intelligene Unit 2015, Williams & Millington 2004, Amir et al 2015, Ball 2013, paul & sen 2019, Bo Fu et al 2019, Alavizadeh et al 2019, Paul 2020, Zhang 2022,</p>	<p>۰/۸۲۲</p> <p>صدور سند مالکیت خانه‌ها روستایی، مناسب بودن زیربنا واحد مسکونی، تسهیل امر صدور پروانه ساخت‌وساز در روستا، مقاوم‌سازی و رضایت از استحکام بناهای روستایی، دسترسی به شبکه‌های مخابراتی و تلویزیون، مناسب بودن امکانات اولیه آب و برق و گاز در روستا، وجود مراکز خرید مایحتاج روزانه، روشنایی و جدول‌کشی و پوشش مناسب کوچه‌ها و معابر روستا، کیفیت مناسب جاده‌ها، دسترسی مناسب به شهر و روستاهای اطراف، مناسب بودن سیستم حمل‌ونقل عمومی در روستا، مناسب بودن فضای ایستگاه تاکسی و مینی‌بوس در روستا، کیفیت تجهیزات سالن‌های ورزشی روستا (یا محل مراجعه)، کیفیت مناسب مکان‌های مذهبی (حسینیه‌ها، مساجد و ...)، اشتیاق به بازدید از مکان‌های مناسب فرهنگی و تفریحی در روستا، مناسب بودن فضاهای باز عمومی در سطح روستا جهت تعاملات و گذاران اوقات فراغت اهالی روستا</p>	کالبدی
<p>۰/۷۷۲</p>	<p>توزیع مناسب درمانگاه‌ها در سطح منطقه کیفیت خانه بهداشت‌های محل مراجعه، عملکرد مناسب اورژانس ۱۱۵ در مراجعه به روستا، وجود جایگاه مناسب دفن زباله، روش‌های بهداشتی جمع‌آوری زباله، مناسب بودن وضعیت بهداشت عمومی در سطح روستا، کیفیت زیبایی مناظر و چشم‌اندازهای طبیعی روستا، چشم‌انداز زیبا و مناسب ساختمان‌های روستایی و مکان‌های تاریخی، مناسب بودن تنوع زیستی منابع طبیعی (جنگل، رودخانه و ...)، مناسب بودن سطح جنگل‌های دست کاشت در روستا، مناسب بودن محل فضاهای سبز در روستا، مناسب بودن فضای سبز جهت بازی کودکان، کیفیت مناسب فضای سبز در روستا، قرار نداشتن بناهای مسکونی در حریم رودخانه‌ها و سیلاب‌ها قرار نداشتن خانه‌ها در اراضی شیب‌دار و خطرناک، رعایت ساخت‌وساز حریم تأسیسات مانند لوله‌های گاز، برق فشارقوی، راه‌ها ارتباطی و ...</p>	زیست
<p>۰/۸۶۴</p>	<p>زیست‌پذیری (livability)</p>	

محدوده مورد مطالعه

استان ایلام با ۲۰۱۳۲ کیلومتر مربع حدود ۱,۲ درصد مساحت کل کشور را تشکیل می‌دهد. شهرستان ایلام یکی از شهرستان‌های دوازده‌گانه استان ایلام می‌باشد، که شهر ایلام مرکز استان ایلام در آن قرار دارد. این شهرستان در شمال غرب استان قرار گرفته و بین ۳۳ درجه ۱۵ دقیقه تا ۳۴ درجه و ۱۵ دقیقه عرض شمالی نسبت به خط استوا و ۴۵ درجه و ۴۵ دقیقه تا ۴۶ درجه و ۵۶ دقیقه طول شرقی از نصف‌النهار گرینویچ واقع شده است. از نظر جغرافیایی این شهرستان از شمال با شهرستان سیروان، از شمال غربی با شهرستان چوار، از جنوب غربی با شهرستان مهران و کشور عراق، از جنوب با شهرستان ملکشاهی و از شرق با شهرستان بدره محدود شده است.

شکل ۳. موقعیت منطقه مورد مطالعه

یافته‌ها

نتایج اولیه نشان می‌دهد، که میانگین سنی افراد پاسخ‌دهنده، کمتر از ۳۰ سال ۱۸،۵ درصد، بین ۳۱ تا ۴۰ سال ۳۲،۸ و بالاتر از ۴۱ سال ۴۸،۸ درصد که این افراد از لحاظ تحصیلات ۳۰ درصد زیر دیپلم و ۷۰ درصد داری تحصیلات دانشگاهی می‌باشند. از لحاظ جنسیت ۶۵،۶ درصد مرد و ۳۴،۴ درصد زن و همچنین از لحاظ تأهل ۶۲،۸ درصد متأهل و ۳۷،۲ درصد مجرد می‌باشند. این آمار برای پرسشنامه مورد مطالعه که در رابطه با زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی می‌باشد. بیانگر سطح تجربه و سواد بالای پاسخ‌دهندگان است.

تحلیل عاملی زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی در بعد اقتصادی

جدول ۳. عوامل موثر زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی همراه بار عاملی در بعد اقتصادی

ابعاد	متغیرها	بار عاملی
۳	امنیت شغلی	۰/۷۰۴
	رضایتمندی شغلی	۰/۷۸۸
	به‌کارگیری مردم در اجرای پروژه‌های روستایی	۰/۷۳۳
	صنایع تبدیلی متناسب با تولیدات روستا	۰/۵۴۲
	کارگاه‌های تولیدی فعال	۰/۵۹۴
	مناسب بودن هزینه‌های زندگی نسبت به درآمد	۰/۸۵۴
	پس‌انداز مناسب سرپرستان خانوار	۰/۸۷۹
	حمایت مالی از صنایع دستی	۰/۷۱۲
	امکان تسهیلات بانکی در روستا	۰/۷۹۹
	سرمایه‌گذاری مناسب بخش دولتی	۰/۸۰۴
	سرمایه‌گذاری مناسب بخش خصوصی	۰/۷۰۵
	Sig= ۰/۰۰۱	درجه آزادی: ۵۵
KMO = ۰/۷۲۸		

با توجه به جدول ۳، بار عاملی متغیرهای اقتصادی بالاتر از ۰/۵۴۰ مشخص شده‌اند و همچنین با توجه به مقدار KOM که برابر است با ۰/۷۲۸ و مقدار بار تلت با درجه آزادی ۵۵ که در سطح معنی‌داری (Sig=۰/۰۰۱) قرار دارد مناسب بودن روش تحلیل عاملی را مشخص می‌سازد

جدول ۴. عامل‌های استخراج‌شده قابل قبول از تحلیل عاملی زیست‌پذیری اقتصادی سکونتگاه‌های روستایی

عوامل	مقادیر ویژه اولیه			مجموع مجذورات بارهای عاملی استخراج‌شده			مجموع مجذورات بارهای عاملی چرخش یافته		
	جمع	درصد	واریانس	جمع	درصد	واریانس	جمع	درصد	واریانس
۱	۳/۳۴۹	۳۰/۴۴۸	۳۰/۴۴۸	۳/۳۴۹	۳۰/۴۴۸	۳۰/۴۴۸	۳/۱۸۸	۲۸/۹۸۲	۲۸/۹۸۲
۲	۳/۰۶۲	۲۷/۸۳۶	۲۷/۸۳۶	۳/۰۶۲	۲۷/۸۳۶	۲۷/۸۳۶	۳/۰۶۲	۲۷/۸۳۶	۲۷/۸۳۶
۳	۱/۷۰۳	۱۵/۴۸۲	۱۵/۴۸۲	۱/۷۰۳	۱۵/۴۸۲	۱۵/۴۸۲	۱/۸۴۴	۱۶/۹۴۴	۱۶/۹۴۴

مطابق جدول ۴، با توجه به عامل کیسر سه عامل دارای مقادیر ویژه بالای یک مشخص شده‌اند. مقدار واریانس تبیین شده برای عامل اول ۳۰،۴۴۸ با مقدار ویژه ۳،۳۴۹ برای عامل دوم ۲۷،۸۳۶ با مقدار ویژه ۳،۰۶۲ و برای عامل سوم ۱۵،۴۸۲ با مقدار ویژه ۱،۷۰۳ می‌باشد. واریانس تبیین شده برای این سه عامل ۷۳،۷۶۵ به دست آمده که

نشان دهنده این است که، این سه عامل ۷۳,۷۶ درصد زیست‌پذیری اقتصادی سکونتگاه‌های روستایی را شامل می‌شوند.

جدول ۵. همبستگی بین گویه‌ها و عامل‌های بعد از چرخش در بعد اقتصادی

مؤلفه‌ها	۱	۲	۳
به کارگیری مردم	۱/۸۵۶		
رضایت‌مندی شغلی	۱/۸۳۹		
امنیّت شغلی	۱/۷۹۳		
کارگاه‌های تولیدی	۱/۷۱۵		
صنایع تبدیلی	۱/۷۳۴		
سرمایه‌گذاری دولتی		۱/۸۹۶	
تسهیلات بانکی		۱/۸۹۲	
حمایت مالی		۱/۸۴۳	
سرمایه‌گذاری بخش خصوصی		۱/۸۳۹	
پس‌انداز			۱/۹۳۰
هزینه‌های زندگی			۱/۹۲۲

مطابق جدول ۵، با توجه به چرخش و ریماکس برای متغیرها در بعد اقتصادی می‌توان عوامل زیر مشخص کرد:

عامل اول: شاخص اشتغال و درآمد؛ با توجه به اینکه روستاهای منطقه تولیدکننده محصولات کشاورزی، دامی، باغی (قطب تولیدکننده زردآلو در منطقه) و صنایع دستی هستند و از این نظر به کارگاه‌های تولیدی (۵۴ کارگاه تولیدی بالای ۱۰ نفر) و صنایع تبدیلی دسترسی دارند (بر اساس سالنامه آماری سال ۱۴۰۰، تعداد ۹۳۳۷۴ واحد تولیدی در بحث کشاورزی در استان فعالیت داشته‌اند)، از لحاظ درآمد و اشتغال از گذشته تاکنون به صورت مجزا و خودکفا به خود متکی بوده‌اند و این امر توانسته است زیست‌پذیری اولیه را در سکونتگاه‌های روستایی منطقه شکل بدهد، در حال حاضر با ۲۸/۹۸۲ درصد در زیست‌پذیری اقتصادی سکونتگاه‌های روستایی تبیین‌کننده می‌باشد. مهم‌ترین متغیر در این شاخص استفاده از توانایی روستاییان در پروژه‌های عمرانی و رضایت‌مندی شغلی بار عاملی ۱/۸۵۶ و ۱/۸۳۹ می‌باشند

عامل دوم: شاخص سرمایه‌گذاری؛ با توجه به رویکرد دولت‌ها در سال‌های گذشته و توجه به مناطق روستایی جهت توسعه کشور و مناطق محروم باعث افزایش سرمایه‌گذاری‌های خرد و کلان در مناطق روستایی از طرف دولت‌ها از طریق تسهیلات رفاهی و بانکی به روستاییان (تسهیلات بخش کشاورزی در سال ۱۳۸۵، ۱۵۳۸۱۷۷ میلیون ریال و ۳۱۴۵۷۴۷۸ میلیون ریال در سال ۱۴۰۰ پرداخت شده است) (سالنامه آماری سال ۱۴۰۰). و همچنین سرمایه‌گذاری بخش خصوصی جهت سودآوری این بخش در منطقه باعث شده است که این عامل با ۲۷/۸۳۹ درصد در زیست‌پذیری اقتصادی سکونتگاه‌های روستایی تأثیرگذار باشد. مهم‌ترین متغیرها در این شاخص سرمایه‌گذاری‌های دولتی و تسهیلات بانکی بار عاملی ۱/۸۹۶ و ۱/۸۹۲ می‌باشند. عامل سوم: شاخص رفاه اقتصاد؛ که سطح پس‌انداز و هزینه‌های زندگی را مشخص می‌سازد و از این نظر با توجه به پایین بودن هزینه‌های زندگی در روستا نسبت به شهر مانند هزینه‌های مسکن و توان پس‌انداز مردم (متوسط درآمد یک خانوار روستایی در منطقه ۵۱۸۷۸۶ هزار ریال و متوسط هزینه ۴۰۷۱۸۵ هزار ریال می‌باشد) (سالنامه آماری استان ایلام، ۱۴۰۰) این عامل با ۱۶/۹۴ درصد در زیست‌پذیری اقتصادی سکونتگاه‌های روستایی تأثیرگذار بوده است. مهم‌ترین متغیرها در این شاخص پس‌انداز و هزینه‌های زندگی بار عاملی ۱/۹۳۰ و ۱/۹۲۲ می‌باشند.

تحلیل عاملی زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی در بعد اجتماعی

جدول ۶. عوامل موثر زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی همراه بار عاملی در بعد اجتماعی

ابعاد	متغیرها	بار عاملی	متغیرها	بار عاملی
آزمون کولموگوروف-سمنیروف	ناهنجاری‌های اجتماعی	۷۳۷/۰	مکان مناسب برای زندگی	۶۲۸/۰
	سرقت	۷۱۲/۰	بهبود شرایط زندگی	۶۸۵/۰
	نزاع و درگیری‌های طایفه‌ای	۶۲۵/۰	دیدوبازدید از اقوام و آشنایان	۷۵۳/۰
	تردد در شب	۶۷۷/۰	حس خوشبختی در روستا	۷۲۶/۰
	امنیت منازل	۵۸۲/۰	امیدواری به آینده روستا	۶۸۸/۰
	کیفیت فضاها و آموزشی	۷۴۹/۰	احساس تعلق به روستا	۶۸۲/۰
	دسترسی به مدرسه	۷۷۴/۰	شرکت در جلسات شورا و دهیاری‌ها	۷۷۳/۰
	کیفیت تجهیزات آموزشی	۷۶۹/۰	تصمیم‌گیری ضابطه‌مند در روستا	۶۴۰/۰
	کیفیت و وسعت کتابخانه‌های در دسترس	۷۷۴/۰	اعتماد به مسئولین محلی	۶۸۵/۰
	کار گروهی	۷۸۲/۰	رضایت از عملکرد شورا و دهیاری	۶۳۹/۰
	احترام و ارزش	۶۳۱/۰	حل مشکلات توسط مسئولین محلی	۷۵۳/۰
	اعتماد و همفکری	۵۶۱/۰	تمایل به شرکت در مراسمات مذهبی	۵۵۲/۰
	همکاری و مشارکت	۶۳۶/۰	شرکت در مناسبات سیاسی	۶۷۶/۰
	Sig= ۰/۰۰۱	درجه آزادی: ۳۲۵	مقدار بارتلت: ۴۰۲۵/۵۰۹	KMO = ۰/۷۱۵

با توجه به جدول ۶ بار عاملی متغیرهای اجتماعی بالاتر از ۰/۵۵۰ مشخص شده‌اند و همچنین با توجه به مقدار KOM که برابر است با ۰/۷۱۵ و مقدار بارتلت ۴۰۲۵/۵۰۹ با درجه آزادی ۳۲۵ که در سطح معنی‌داری (Sig= ۰/۰۰۱) قرار دارد مناسب بودن روش تحلیل عاملی را مشخص می‌سازد.

جدول ۷. عامل‌های استخراج شده قابل قبول از تحلیل عاملی زیست‌پذیری اجتماعی سکونتگاه‌های روستایی

عوامل	مقدار ویژه اولیه			مجموع مجزورات بارهای عاملی استخراج شده			مجموع مجزورات بارهای عاملی چرخش یافته		
	جمع کل	درصد واریانس	واریانس تجمعی	جمع	درصد واریانس	واریانس تجمعی	جمع	درصد واریانس	واریانس تجمعی
۱	۴/۹۸۸	۲۰/۷۸۱	۲۰/۷۸۱	۴/۹۸۸	۲۰/۷۸۱	۲۰/۷۸۱	۳/۳۶۰	۱۴/۰۰۱	۱۴/۰۰۱
۲	۳/۳۴۸	۱۳/۹۴۸	۳۴/۷۲۹	۳/۳۴۸	۱۳/۹۴۸	۳۴/۷۲۹	۳/۰۵۵	۱۲/۷۲۸	۲۶/۷۲۸
۳	۲/۰۶۵	۸/۶۰۶	۴۳/۳۳۶	۲/۰۶۵	۸/۶۰۶	۴۳/۳۳۶	۲/۲۸۴	۹/۵۱۶	۳۶/۲۴۴
۴	۱/۷۳۹	۷/۲۴۴	۵۰/۵۸۰	۱/۷۳۹	۷/۲۴۴	۵۰/۵۸۰	۲/۲۵۴	۹/۳۹۲	۴۵/۶۳۶
۵	۱/۳۸۹	۵/۷۸۷	۵۶/۳۶۷	۱/۳۸۹	۵/۷۸۷	۵۶/۳۶۷	۲/۰۶۴	۸/۶۰۱	۵۴/۲۲۶
۶	۱/۲۸۸	۵/۳۶۷	۶۱/۷۳۴	۱/۲۸۸	۵/۳۶۷	۶۱/۷۳۴	۱/۵۴۰	۶/۴۱۵	۶۰/۶۵۱
۷	۱/۱۹۹	۴/۹۹۵	۶۶/۷۲۹	۱/۱۹۹	۴/۹۹۵	۶۶/۷۲۹	۱/۴۵۹	۶/۰۷۸	۶۶/۷۲۹

مطابق جدول ۷، با توجه به عامل کیسز هفت عامل دارای مقادیر ویژه بالای یک مشخص شده‌اند. مقدار واریانس تجمعی تبیین شده بر این عوامل ۶۶/۷۲۹ می‌باشد. بیشترین عامل با مقدار ویژه ۴۰۹۹۸ و واریانس کل ۲۰/۷۸۱ مشخص شده است. همچنین با توجه به چرخش وریماکس برای متغیرها در بعد اجتماعی می‌توان عوامل را بیان کرد: عامل اول: شاخص مدیریتی - نهادی؛ در بحث مدیریتی چون دهیاری و شورای اسلامی روستا آشنایی کاملی، هم با افراد جامعه و هم با مشکلات روستا دارند که در بحث توسعه نوعی توسعه مدیریتی از پایین به بالا است از یک طرف و از طرف دیگر با توجه اعتماد و رضایت شکل گرفته بین مردم و مسئولین محلی در رفع چالش‌ها و مشکلات روستا در بعد

اجتماعی توانسته است با ۱۴/۰۰۱ درصد در زیست پذیری اجتماعی سکونتگاه‌های روستایی تأثیرگذار باشد. عامل دوم: شاخص آموزش؛ با توجه قانون اساسی و دسترسی همه افراد به آموزش همگانی از یک طرف و توسعه نواحی روستایی در منطقه بعد از جنگ تحمیلی عراق علیه ایران که مورد توجه مسئولین و خیرین مدرسه‌ساز قرار گرفته موجب توسعه این بخش (تعداد کتابخانه‌های شهرستان ایلام ۹ مورد) و به تبع آن تسهیل در زیست‌پذیر سکونتگاه‌های روستایی منطقه در بعد اجتماعی به میزان ۱۲/۷۲۸ شده است. عامل سوم: شاخص امنیت با ۹/۵۱۶ درصد. عامل چهارم: شاخص مشارکت: با ۹/۳۲۹ درصد. عامل پنجم: شاخص تعلق مکانی با ۸/۶۰۱ درصد. عامل ششم: شاخص پیوستگی با ۶/۴۱۵ و عامل هفتم: شاخص همبستگی با ۶/۰۷۸ درصد که با توجه به نزدیک مفاهیم شاخص‌ها مطرح شده با همدیگر می‌توان با ترکیب پیوستگی و تعلق مکانی و همبستگی و مشارکت پنج عامل اصلی را به‌عنوان مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار بر زیست‌پذیری اجتماعی سکونتگاه‌های روستایی مشخص کرد. در روستاهای منطقه با توجه به حس تعلق مکانی و اینکه مردم روستا به زندگی در روستا امیدوار هستند و با روحی کارگروهي و اعتمادی که به همدیگر دارند با مشکلات روبرو می‌شوند (در روستاهای منطقه اگر برای کسی اتفاقی بیفتد مردم روستا از آن پشتیبانی می‌کند و در مراسمات شادی و غم همدیگر شریک می‌شوند) این حس خوشبختی و حس سرزندگی اجتماعی را در میان روستاییان منطقه به وجود می‌آورد حسی که از جنبه اجتماعی مردم در روستاها از زندگی خود رضایت دارند و در کنار این عوامل روستاهای منطقه با وجود امنیت اجتماعی پایدار در سایه ظرفیت بالای بزرگان و کم بودن آسیب‌های اجتماعی و روستاهای امن (بر اساس سالنامه آماری استان ایلام در سال ۱۴۰۰، سرقت احشام در نواحی روستایی از ۹۱۲ مورد در سال ۱۳۸۵ به ۲۲۹ مورد در سال ۱۴۰۰ کاهش ۷۵ درصدی داشته است) زیست‌پذیری اجتماعی خود را شکل داده است.

تحلیل عاملی زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی در بعد کالبدی

جدول ۸. عوامل موثر زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی همراه با عاملی در بعد کالبدی

ابعاد	متغیرها	با عاملی	متغیرها	با عاملی
کالبدی	سند ملکی	۰/۶۶۱	پوشش معابر و کوچه‌ها	۰/۶۸۴
	سیستم فاضلاب	۰/۵۵۶	جدول کشی معابر	۰/۷۴۲
	زیربنا واحد مسکونی	۰/۵۵۳	کیفیت جاده‌ها دسترسی به شهر	۰/۸۰۱
	مجوز ساخت‌وساز	۰/۶۷۹	کیفیت جاده‌ها دسترسی به روستاهای اطراف	۰/۶۸۲
	رضایت از استحکام بنا	۰/۵۸۲	دسترسی به کاربرهای تجاری و خدماتی در سطح منطقه	۰/۸۲۱
	شبکه مخابرات و تلویزیون	۰/۶۸۳	وجود وسایل و ایستگاه‌های حمل‌ونقل	۰/۸۰۱
	امکانات اولیه، آب و برق و گاز	۰/۶۳۶	کیفیت سالن‌های ورزشی در دسترس	۰/۷۳۳
	مراکز خرید روزانه در روستا	۰/۶۱۳	کیفیت مکان‌های مذهبی	۰/۶۶۹
	خدمات تعاونی و جهاد کشاورزی	۰/۶۰۶	فعالیت‌های فرهنگی	۰/۷۴۳
	روشنایی معابر و کوچه‌ها در شب	۰/۶۴۵	فضاهای باز عمومی	۰/۷۳۷
Sig= ۰/۰۰۱	درجه آزادی: ۱۹۰	مقدار بارتلت: ۳۴۹۷/۷۰۶	KMO = ۰/۸۱۱	

با توجه به جدول ۸، بار عاملی متغیرهای کالبدی بالاتر از ۰,۵۵۰ مشخص شده‌اند و همچنین با توجه به مقدار KOM که برابر است با ۰/۸۱۱ و مقدار بارتلت ۳۴۹۷/۷۰۶ با درجه آزادی ۱۹۰ که در سطح معنی‌داری (Sig=۰/۰۰۱) قرار دارد مناسب بودن روش تحلیل عاملی را مشخص می‌سازد.

جدول ۹. عامل‌های استخراج‌شده قابل قبول از تحلیل عاملی زیست‌پذیری کالبدی سکونتگاه‌های روستایی

عوامل	مقادیر ویژه اولیه			مجموع مجذورات بارهای عاملی استخراج‌شده			مجموع مجذورات بارهای عاملی چرخش یافته		
	جمع	درصد	واریانس	جمع	درصد	واریانس	جمع	درصد	واریانس
۱	۵/۱۲۰	۲۵/۶۰۰	۲۵/۶۰۰	۵/۱۲۰	۲۵/۶۰۰	۲۵/۶۰۰	۳/۱۴۴	۱۵/۷۲۱	۱۵/۷۲۱
۲	۲/۷۶۲	۱۳/۸۱۱	۳۹/۴۱۱	۲/۷۶۲	۱۳/۸۱۱	۳۹/۴۱۱	۲/۹۲۲	۱۴/۶۰۹	۳۰/۳۳۰
۳	۲/۷۳۴	۱۳/۶۶۹	۵۳/۰۸۱	۲/۷۳۴	۱۳/۶۶۹	۵۳/۰۸۱	۲/۸۶۷	۱۴/۳۳۷	۴۴/۶۶۷
۴	۱/۸۳۲	۹/۱۶۲	۶۲/۲۴۳	۱/۸۳۲	۹/۱۶۲	۶۲/۲۴۳	۲/۷۷۷	۱۳/۸۸۵	۵۸/۵۵۲
۵	۱/۱۷۷	۵/۸۸۶	۶۸/۱۲۹	۱/۱۷۷	۵/۸۸۶	۶۸/۱۲۹	۱/۹۱۵	۹/۵۷۷	۶۸/۱۲۹

مطابق جدول ۹، با توجه به عامل کیسر پنج عامل دارای مقادیر ویژه بالای یک مشخص شده‌اند. مقدار واریانس کل تبیین شده برای عامل اول ۲۵/۶۰۰ با مقدار ویژه ۵/۱۲۰، برای عامل دوم ۱۳/۸۱۱ با مقدار ویژه ۲/۷۶۲، برای عامل سوم ۱۳/۶۶۹ با مقدار ویژه ۲/۷۳۴، برای عامل چهارم ۱۳/۸۱۱ با مقدار ویژه ۱/۸۳۲ و برای عامل پنجم واریانس کل تبیین شده ۵/۸۸۶ با مقدار ویژه ۱/۱۷۷ می‌باشد. واریانس جمعی تبیین شده برای این پنج عامل ۶۸/۱۲۹ درصد زیست‌پذیری کالبدی سکونتگاه‌های روستایی را شامل می‌شوند.

جدول ۱۰. همبستگی بین گویه‌ها و عامل‌های بعد از چرخش در بعد کالبدی

مقاله‌ها	حمل‌ونقل	دسترسی به کاربرهای	دسترسی به شهر	دسترسی به روستاها	جدول‌کنی معابر	خدمات تعاونی	پوشش معابر و کوچ‌ها	روشنایی معابر و کوچ‌ها	فعالیت‌های فرهنگی	فضاهای باز عمومی	کیفیت سالن‌های ورزشی	کیفیت مکان‌های مذهبی	مجوز ساخت	سند ملک	استحکام بنا	سیستم فاضلاب	زیربنا واحد مسکونی	امکانات اولیه، آب و برق و گاز	شبکه‌های مخابرات و تلویزیون	مراکز خرید
۱	۰/۷۴	۰/۶۷	۰/۴۶	۰/۰۲																
۲					۰/۰۳	۰/۷۳	۰/۷۱	۰/۵۸												
۳									۰/۵۵	۰/۴۸	۰/۳۵	۰/۰۸								
۴													۰/۱۷	۰/۰۰	۰/۴۰	۰/۶۷	۰/۶۴			
۵																		۰/۷۱	۰/۷۳	۰/۰۷

مطابق جدول ۱۰، با توجه به چرخش وریماکس برای متغیرها در بعد کالبدی می‌توان عوامل زیر مشخص کرد. عامل اول: شاخص دسترسی و حمل‌ونقل؛ امروز از معیارهای اصلی زیست‌پذیری بحث دسترسی و حمل‌ونقل است مخصوصاً برای زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی، روستایی که از لحاظ دسترسی با مشکل مواجه شود قطعاً در آینده زیست‌پذیری خودش را از دست می‌دهد چون خدمات سطح بالاتر از روستا را از دست می‌دهد. به عبارتی مهم‌ترین عامل کالبدی در بحث زیست‌پذیری سکونتگاه‌های منطقه بحث دسترسی مناسب به خدمات است که با توجه به گسترش شبکه‌های حمل‌ونقل کیفیت جاده‌ها مناسب با ۲۶۴ کیلومتر راه روستایی و نزدیکی روستاها به شهر ایلام به‌عنوان مادر

شهر منطقه جهت دریافت خدمات این مهم میسر شده است به طوری که این عامل با ۱۵/۷۲۱ درصد بر زیست‌پذیری کالبدی سکونتگاه‌های روستایی منطقه تأثیرگذار بوده است. مهم‌ترین متغیرها در این شاخص وسایل حمل‌ونقل با ۰/۸۷۴ و دسترسی به کاربری‌های تجاری و خدماتی در سطح منطقه با ۰/۸۶۲ می‌باشند.

از لحاظ کالبدی در نواحی روستایی منطقه با اجرای طرح‌های هادی و بهسازی در روستاهای منطقه هم می‌توان به مناسب بودن وضعیت روشنایی معابر و سیستم‌های دفع فاضلاب یا همان جدول‌کشی کوچه‌ها و وضعیت سنددار شدن خانه‌ها، نحوه تسهیل در صدور مجوز ساختمانی از سوی بنیاد مسکن و وضعیت مناسب منازل مسکونی از لحاظ استحکام مواردی هستند که در بحث زیست‌پذیری روستاها مورد توجه قرار می‌گیرند و حتی مناسب بودن زیربنای واحدهای مسکونی با جمعیت به‌عنوان یکی از معیارهای زیست‌پذیری اشاره کرد (بعد خانوار برای هر واحد مسکونی در سال ۱۳۹۰، ۴/۷ درصد و در سال ۱۳۹۵، ۷/۳ درصد). و هم به وجود زیرساخت‌ها و خدماتی که در روستاها ارائه شده است مانند دسترسی به تلفن (۳۳ کد آبادی دارای تلفن ثابت با ۲۱۰۷۸ خط تلفن مصوب)، آنتن موبایل و شبکه‌های تلویزیونی (۱۰۰ درصد پوشش با ۱۶۸ ایستگاه) تا داشتن امکانات اولیه مانند آب سالم، برق و گاز (۱۰۰ درصد خانه‌های روستایی منطقه دارای آب‌لوله‌کشی، برق و گاز می‌باشند) موجب زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی منطقه شده است. که با توجه به چرخش وریماکس در بعد کالبدی عامل دوم: شاخص خدمات زیرساختی؛ با ۱۴/۶۰۹ درصد با بیشتر تأثیرگذاری متغیر جدول‌کشی معابر با ۰/۸۰۲ عامل سوم: شاخص تفریحات و اوقات فراغت با ۱۴/۳۳۷ درصد با بیشتر تأثیرگذاری متغیر فعالیت‌های فرهنگی با ۰/۸۵۵ و فضاهای باز و عمومی مناسب با ۰/۸۴۸ عامل چهارم: شاخص مسکن با ۱۳/۸۸۵ درصد با بیشتر تأثیرگذاری متغیر مجوز ساخت‌وساز با ۰/۸۱۷ و عامل پنجم: شاخص امکانات اولیه؛ با ۹/۵۷۷ درصد با بیشتر تأثیرگذاری متغیر وجود امکانات اولیه در روستاها با ۰/۷۸۱ می‌باشد. که با توجه به نزدیکی مفاهیم شاخص‌های زیرساختی و امکانات اولیه با عنوان امکانات و خدمات زیرساختی این چهار شاخص اصلی را می‌توان به‌عنوان مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار بر زیست‌پذیری کالبدی سکونتگاه‌های روستایی مشخص کرد.

تحلیل عاملی زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی در بعد زیست‌محیطی

جدول ۱۱. عوامل موثر زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی همراه بار عاملی در بعد زیست‌محیطی

ابعاد	متغیرها	بار عاملی	ابعاد	متغیرها	بار عاملی
زیست‌محیطی	توزیع درمانگاه‌ها در سطح منطقه	۰/۵۰۵	زیست‌محیطی	ارزش و احترام به مکان‌های تاریخی	۰/۷۶۳
	کیفیت تجهیزات خانه بهداشت	۰/۶۱۷		توجه به منابع طبیعی و وجود جنگل	۰/۷۲۲
	اورژانس ۱۱۵	۰/۵۸۳		محل قرارگیری فضاهای سبز	۰/۷۱۵
	جایگاه‌های مناسب دفن زباله	۰/۵۸۴		استفاده مناسب از فضای سبز	۰/۷۲۶
	روش‌های بهداشتی جمع‌آوری زباله‌ها	۰/۵۵۴		کیفیت فضای سبز	۰/۶۶۵
	وضعیت بهداشت عمومی و سلامت محیط روستا	۰/۵۲۴		مقاومت منازل در برابر زلزله	۰/۷۲۳
	کیفیت مناظر و چشم‌اندازهای طبیعی	۰/۷۲۳		عدم قرارگیری منازل در مسیر رودخانه و سیل	۰/۷۹۴
	چشم‌اندازهای زیبای ساختمان‌های روستایی	۰/۷۰۴		عدم قرارگیری خانه‌ها در اراضی شیب‌دار و	۰/۶۸۵
	تنوع زیستی منابع طبیعی	۰/۶۸۳		رعایت حریم ساخت‌وساز از تأسیسات	۰/۵۷۲
	Sig=۰/۰۰۱	درجه آزادی: ۱۵۳		مقدار بارتلت: ۲۹۴۱/۷۲۶	KMO=۰/۷۵۸

با توجه به جدول ۱۱، بار عاملی متغیرهای زیست‌محیطی بالاتر از ۰/۵۲۰ مشخص شده‌اند و همچنین با توجه به مقدار KOM که برابر است با ۰/۷۸۵ و مقدار بارتلت ۲۹۴۱/۷۲۶ با درجه آزادی ۱۵۳ که در سطح معنی‌داری (Sig=۰/۰۰۱) قرار دارد مناسب بودن روش تحلیل عاملی را مشخص می‌سازد

جدول ۱۲. عامل‌های استخراج‌شده قابل قبول از تحلیل عاملی زیست‌پذیری محیطی سکونتگاه‌های روستایی

عوامل	مجموع مجذورات بارهای عاملی			مجموع مجذورات بارهای عاملی استخراج‌شده			مجموع مجذورات بارهای عاملی چرخش یافته		
	وارینانس	درصد	جمع	وارینانس	درصد	جمع	وارینانس	درصد	جمع
	تجمعی	وارینانس	تجمعی	تجمعی	وارینانس	تجمعی	تجمعی	وارینانس	تجمعی
۱	۱۹/۸۹۴	۱۹/۸۹۴	۳/۸۵۲	۲۱/۳۹۸	۲۱/۳۹۸	۳/۸۵۲	۲۱/۳۹۸	۲۱/۳۹۸	۳/۸۵۲
۲	۳۷/۸۵۷	۱۷/۹۶۳	۳/۸۵۲	۳۸/۹۱۰	۱۷/۵۱۲	۳/۸۵۲	۳۸/۹۱۰	۳/۲۳۳	۳/۸۵۲
۳	۵۲/۳۹۶	۱۵/۵۴۰	۲/۶۵۵	۵۳/۶۶۰	۱۴/۷۵۰	۲/۶۵۵	۵۳/۶۶۰	۲/۷۹۷	۲/۶۵۵
۴	۶۵/۳۳۱	۱۱/۸۳۴	۲/۰۸۳	۶۵/۳۳۱	۱۱/۵۷۱	۲/۰۸۳	۶۵/۳۳۱	۲/۱۳۰	۲/۰۸۳

مطابق جدول ۱۲، با توجه به عامل کیسر چهار عامل دارای مقادیر ویژه بالای یک مشخص شده‌اند. مقدار واریانس کل تبیین شده برای عامل اول ۲۱/۳۹۸ مقدار ویژه ۳/۸۵۲، عامل دوم ۱۷/۵۱۲ با مقدار ویژه ۳/۱۵۲، عامل سوم ۱۴/۷۵۰ با مقدار ویژه ۲/۶۵۵ و عامل چهارم با واریانس کل تبیین شده ۱۱/۵۷۱ با مقدار ویژه ۲/۰۸۳ می‌باشد. واریانس تجمعی تبیین شده برای این چهار عامل ۶۵/۳۳۱ به دست آمده است که نشان‌دهنده این است که این چهار عامل با ۶۵/۳۳۱ درصد زیست‌پذیری محیطی سکونتگاه‌های روستایی را شامل می‌شوند.

جدول ۱۳. همبستگی بین گویه‌ها و عامل‌های بعد از چرخش در بعد زیست‌محیطی

مؤلفه‌ها	ارزش به مکان‌های تاریخی	منابع طبیعی و وجود جنگل	چشم‌اندازهای طبیعی	تنوع زیستی منابع طبیعی	چشم‌انداز	تجهیزات خانه بهداشت	۱۱۵ اورژانس	جایگاه‌های مناسب فن	جمع‌آوری زباله‌ها	بهداشت عمومی	توزیع درماتگاهها در سطح	عدم فرآوری در مسیر	مقاومت منازل در برابر زلزله	عدم فرآوری در اراضی	رعایت حریم ساخت‌وساز	استفاده مناسب از فضای	محل فرآوری فضاهای	کیفیت فضای سبز
۱	۰/۸۷۳	۰/۸۴۸	۰/۸۴۸	۰/۸۲۵	۰/۸۲۳													
۲				۰/۷۸۵		۰/۷۸۵		۰/۷۸۷	۰/۷۴۰	۰/۷۱۵	۰/۶۱۵							
۳								۰/۸۸۹	۰/۸۴۸	۰/۸۲۷	۰/۷۱۵							
۴									۰/۸۴۹	۰/۸۴۳	۰/۸۰۷							

بحث زیست‌محیطی یکی از ابعاد حساس و آسیب‌پذیر در نواحی روستایی است و از آنجایی که محیط‌زیست از دو بخش طبیعت و جوامع انسانی یا فضاهای دست‌ساز بشر تشکیل شده است باید به هر دو بعد آن توجه داشت. در مباحث انسانی بهداشت و سلامت جوامع و در مباحث محیطی به چشم‌اندازهای زیبا و منابع طبیعی موجود، با توجه به چرخش و ریماکس مطابق جدول ۱۳ برای متغیرها در بعد زیست‌محیطی، عوامل طبیعی و انسانی که تبیین‌کننده زیست‌پذیری محیطی سکونتگاه‌های روستایی باشند در چهار عامل زیر مشخص شده‌اند.

عامل اول: شاخص چشم‌انداز؛ با ۱۹/۸۹۴ درصد، زیست‌پذیری محیطی سکونتگاه‌های روستایی را تبیین می‌کند. این شاخص بیان‌کننده مناظر زیبا و بکر روستایی، چشمه‌ها، جنگل‌های طبیعی و دست‌کاشت، باغ‌ها و تنوع گیاهی و جانوری در منطقه می‌باشد شهرستان ایلام از این نظر دارای ۴۸۲۵۹ هکتار عرصه جنگلی، ۴۴۲۷ هکتار پارک جنگلی طبیعی، ۵۸۳ هکتار ذخیره‌گاه جنگلی و ۱۵۰۰ هکتار فضای سبز می‌باشد. مهم‌ترین متغیرها اثرگذار در این شاخص ارزش و احترام به مکان‌های تاریخی و فرهنگی با ۰/۸۷۲ و وجود منابع طبیعی و جنگل با چشم‌اندازهای طبیعی هر کدام بار

عاملی ۰/۸۴۸ می‌باشند. عامل دوم: شاخص بهداشت و سلامت که ۱۷/۹۶۳ درصد از زیست‌پذیری محیطی سکونتگاه‌های روستایی را شامل می‌شود و این امر نشانه دسترسی روستاییان به خدمات بهداشتی در سطح منطقه می‌باشد این شاخص با ۵ مرکز خدمات جامع سلامت، ۱۷ خانه بهداشت و ۲ مرکز اورژانس ۱۵۵ در نواحی روستایی منطقه باعث شده است تا اثرگذارترین متغیرها بر این شاخص تجهیزات خانه بهداشت‌ها با ۰/۷۸۵ و اورژانس ۱۱۵ با ۰/۷۵۷ باشند. عامل سوم: شاخص مخاطرات محیطی با ۱۵/۵۴۰ درصد است که با توجه به اجرای طرح‌های روستایی و توجه به ساخت‌وساز و مقاوم‌سازی و کاهش آسیب‌پذیری خانه‌های روستایی در برابر سیل و زلزله و رعایت حرایم ساخت‌وساز نسبت به مخاطرات موجود مهم‌ترین متغیرهای تأثیرگذار بر این شاخص عدم قرارگیری در مسیر رودخانه و سیلاب با ۰/۸۸۹ و مقاوم‌سازی منازل در برابر زلزله با ۰/۸۴۸ می‌باشند و عامل چهارم: شاخص فضای سبز برای بازی کودکان و تعامل روستاییان در زمینه توجه به فرهنگ غنی تعامل در منطقه جهت حفظ و جذب جمعیت برای گذران اوقات فراغت و تفریح مردم فراهم شده است، با ۱۱/۸۳۴ درصد تبیین‌کننده زیست‌پذیری محیطی سکونتگاه‌های روستایی می‌باشد. مهم‌ترین متغیرها اثرگذار بر این شاخص استفاده از فضاهای سبز و محل مناسب آن با ۰/۸۴۹ و ۰/۸۴۳ می‌باشند.

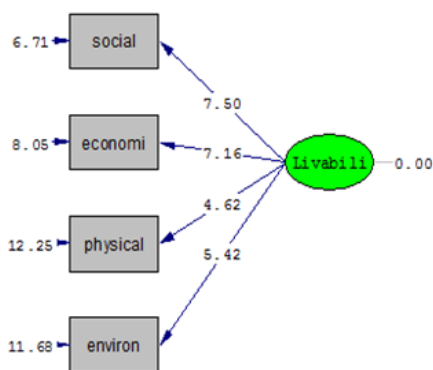
ارزیابی ابعاد اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و محیطی بر زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی

در این پژوهش زیست‌پذیری به چهار بعد وابسته به هم تقسیم می‌شود: اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و زیست محیطی. در این پژوهش با توجه به وابستگی ابعاد زیست‌پذیر سکونتگاه‌های روستایی در بعدهای اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و زیست محیطی که اجتماع وابسته به عدالت است و زیست‌پذیری اجتماعی و فرهنگی بر نحوه مدیریت جامعه و حس تعلق افراد نسبت به مکان همراه با امنیت و آگاهی آن‌ها در جامعه مرتبط است، اقتصاد تأمین‌کننده مشاغل و درآمد بوده و برای سلامتی مردم ضروری است و همین‌طور برای تأمین نیازهای جامعه. زیست‌پذیری کالبدی، تأمین‌کننده مسکن، امکانات و خدمات زیرساختی و دسترسی به حمل‌ونقل فضاهای عمومی برای تفریحات و گذران اوقات فراغت در نواحی روستایی می‌باشد. محیط‌زیست، زیرساختی است که تأمین‌کننده منابع طبیعی، ظرفیت دفع زباله و ارتباط انسان و محیط طبیعی را مورد توجه قرار می‌دهد مطابق شکل ۴ بر زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی. ضریب همبستگی بین ابعاد و زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی در قالب جدول ۱۳ طرح شده است.

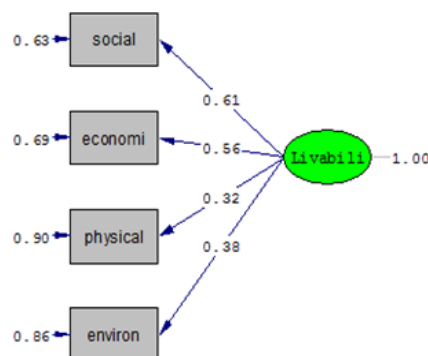
جدول ۱۴. ضریب همبستگی ابعاد اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و محیطی بر زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی

Model	R	R ²	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
اجتماعی	۰/۷۸۰	۰/۶۰۹	۰/۶۰۸	۱۲/۹۸۵۷۴
اقتصادی	۰/۵۹۳	۰/۳۵۲	۰/۳۵۰	۱۶/۷۱۱۳۹
کالبدی	۰/۵۸۷	۰/۳۴۴	۰/۳۴۲	۱۶/۸۱۲۱۵
محیطی	۰/۵۸۵	۰/۳۴۲	۰/۳۴۰	۱۶/۸۳۸۴۷

مطابق جدول ۱۴. ضریب همبستگی اجتماعی ۰/۷۸۰ بیشترین همبستگی را نسبت به ابعاد اقتصادی با ۰/۵۰۹، کالبدی با ۰/۵۷۸ و زیست‌محیطی با ۰/۵۸۵ را نشان می‌دهد. ضریب R² برای بعد اجتماعی ۰/۶۰۹ می‌باشد که ضریب تعیین مناسبی را برای بعد اجتماعی نشان می‌دهد. همچنین با توجه به تحلیل عامل تأییدی بین ابعاد زیست‌پذیری که در شکل ۴ و ۵ نشان داده شده است رابطه معناداری برقرار می‌باشد.

شکل ۵. نمودار تحلیل عاملی زیست‌پذیری در حالت ضرایب معناداری (T-value)

شکل ۴. نمودار تحلیل عاملی زیست‌پذیری در حالت تخمین استاندارد

مطابق شکل ۴، بارهای عاملی در حالت تخمین استاندارد میزان تأثیر هر کدام از متغیرها را در توضیح و تبیین واریانس نمرات متغیر یا عامل اصلی نشان می‌دهد. اگر بار عاملی کمتر از ۰/۳ باشد رابطه ضعیف در نظر گرفته شده و از آن صرف‌نظر می‌شود. بار عاملی بین ۰/۳ و ۰/۶ قابل قبول و اگر بیشتر از ۰/۶ باشد خیلی مطلوب است، این میزان بعد اجتماعی ۰/۶۱، بعد اقتصادی ۰/۵۶، بعد کالبدی ۰/۳۲ و بعد زیست‌محیطی ۰/۳۸ می‌باشد.

مطابق شکل ۵، نیز در حالت معنی‌داری اگر ارزش t (ضریب مسیر در حالت معنی‌داری) بیشتر از مقدار ۱/۹۶ باشد رابطه بین هر بعد و متغیر موردنظر در سطح ۰/۹۵ درصد و بیشتر از ۲/۵۸ در سطح ۰/۹۹ درصد معنی‌دار می‌باشد. ارزش t برای همه ابعاد بیشتر از مقدار ۲/۵۸ به دست آمده لذا رابطه بین ابعاد اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و زیست‌محیطی با زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی بالای ۰/۹۹ درصد معنی‌دار بوده بنابراین متغیرهای فوق تبیین‌کننده مناسبی برای زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی می‌باشند.

جدول ۱۵. شاخص‌های برازش مدل تحلیل عاملی

شاخص	معیار مطلوب	مقدار گزارش شده
RMR	کوچک‌تر از ۰/۰۸	۰/۰۵۹
GFI	۰/۹۰ و بالاتر	۰/۹۸
AGFI	۰/۹۰ و بالاتر	۰/۹۱
NFI	۰/۹۰ و بالاتر	۰/۹۶
IFI	۰/۹۰ و بالاتر	۰/۹۷
CFI	۰/۹۰ و بالاتر	۰/۹۲
RMSEA	کوچک‌تر از ۰/۰۸	۰/۰۴۱

با توجه به مقدار گزارش شده در شاخص برازش جدول ۱۵، داده‌ها از لحاظ آماری با ساختار عاملی متغیر پنهان سازگاری و تطابق دارند بنابراین پژوهش از برازش مناسب و قابل قبولی برخوردار است

بحث

روستاها از ابتدای شکل‌گیری یکجانشینی بشر، خاستگاه تمدن و پیشرفت بوده‌اند اما طی چند دهه اخیر و با توجه به تحولات عمیقی که در زمینه‌های مختلف از جمله تکنولوژی، صنعت، شیوه‌های تولید و ... حاصل شده است، این مناطق در اکثر کشورهای در حال توسعه، از مسیر توسعه بازمانده و به عنوان چالشی بر سر راه توسعه ملی تلقی می‌گردند. در این زمینه زیست‌پذیری با توجه به اینکه اشاره به درجه تأمین ملزومات یک جامعه بر مبنای نیازها و ظرفیت افراد آن جامعه

برای رشد و توسعه سکونتگاه‌های روستایی دارد و به مردم کمک می‌کند تا مکان‌های مناسبی را جهت سکونت پذیری انتخاب کنند و همچنین به برنامه‌ریزان کمک می‌کند تا با توجه به قابلیت‌ها و توان‌های محیطی و انسانی نواحی روستایی برنامه‌های مناسب‌تری را ارائه کنند، شناخت عوامل موثر بر زیست‌پذیر یک منطقه می‌تواند راهگشای توسعه پایدار آن منطقه گردد. در واقع با شناسایی و درک نیازهای سکونتگاه‌های روستایی منطقه می‌توان قابلیت زندگی و سرزندگی روستاییان بهبود و به دنبال آن توسعه کلی یا اهداف اصلی توسعه پایدار منطقه را با رفع چنین نیازهایی فراهم ساخت در این پژوهش زیست‌پذیری به چهار بعد وابسته به هم تقسیم می‌شود: اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و زیست محیطی. که با استفاده از روش تحلیل عاملی اکتشافی جهت تعیین شاخص‌های اثرگذار موردسنجش قرار گرفت و متناسب با الگوی مفهومی شاخص‌های مطرح با درصد اعتبار مشخص و تبیین شده، نشان می‌دهد که منطقه از لحاظ زیست‌پذیری، پتانسیل‌ها و قابلیت‌های ممکن را دارا می‌باشد. در این زمینه پیشینه و سابقه تاریخی و کهن در منطقه، مهم‌ترین عامل در زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی در بعد اجتماعی است. زیست‌پذیری اولیه در منطقه با بحث فرهنگ مشارکت و همبستگی متقابل بین اجتماعات محلی و حس معنی‌داری یا حس پیوستگی و تعلق مکانی زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی شکل گرفته است. امروزه نیز از مهم‌ترین دلایل زیست‌پذیری بحث مدیریت، آموزش و امنیت است. مدیریت که با عملکرد مسئولین محلی (مانند شوراهای و دهیاری‌ها) در منطقه مشخص می‌شود، بحث آموزش و امنیت که به لطف نظام جمهوری اسلامی آموزش همگانی در بیشتر روستاهای کشور فراهم شده است و این امر از مهاجرت بسیاری از روستاییان برای دسترسی به آموزش جلوگیری کرده است و هم بروز ناهنجاری‌های اجتماعی در سطح قابل‌قبولی کنترل شده است. این عوامل اجتماعی حس رضایتمندی و سطح کیفیت زندگی در نواحی روستایی را بالا برده که از مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار در زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی در منطقه می‌باشند. در بحث اقتصادی مهم‌ترین مسائلی که باعث زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی شده است، بحث اشتغال و درآمد است. روستاهای منطقه با توجه به زمین‌های حاصلخیز وجود جنگل‌ها و مراتع جهت کشاورزی و دامداری و باغداری از گذشته تا اکنون منبع درآمدی برای روستاییان بوده است به نحوی که می‌توان گفت، در گذشته تاریخی این یک عامل اصلی در زیست‌پذیری مردم در منطقه بوده است اما در حال حاضر و با گسترش جمعیت و متأسفانه خشک‌سالی‌های اخیر این موضوع با بحران مواجه شده است و نیاز است با توجه به شرایط منطقه از جنبه گردشگری (منطقه گردشگری سیوان) و گردشگری مذهبی منطقه به‌عنوان دروازه عتبات عالیات، فرصت‌های شغلی جدیدی متناسب با گردشگری پایدار در نواحی روستایی شکل بگیرد تا به نحوی نوعی رضایتمندی و امنیت شغلی در نواحی روستایی ایجاد شود البته این امر سرمایه‌گذاری‌های بخش دولتی و خصوصی و ارائه تسهیلات لازم را می‌طلبد تا زمینه‌ساز رونق و حمایت از توسعه صنایع و محصولات روستایی گردد و با افزایش کارگاه‌های تولیدی و تسهیل در امور خدمات کشاورزی زمینه رفاه اقتصادی در نواحی روستایی فراهم شود. از مهم‌ترین عوامل کالبدی در بحث زیست‌پذیری سکونتگاه‌های منطقه یکی بحث دسترسی مناسب به خدمات است که با توجه به گسترش شبکه‌های حمل‌ونقل کیفیت جاده‌ها و نزدیکی روستاها به شهر ایلام به‌عنوان مادر شهر منطقه جهت دریافت خدمات این مهم میسر شده است، و یکی هم امکانات و خدمات زیرساختی در نواحی روستایی مانند داشتن امکانات آب و برق و گاز، مناسب بودن واحدهای مسکونی و رضایت از زیرساخت‌های مانند سالن‌های ورزشی کتابخانه‌ها پارک‌ها و مکان‌های تفریحی جهت گذران اوقات فراغت مطرح است که متأسفانه در منطقه مورد مطالعه زیرساخت‌های لازم جهت گذران اوقات فراغت در حد مطلوب قرار ندارد.

در بعد زیست‌محیطی می‌توان به دو جنبه اشاره کرد، یکی بحث عوامل طبیعی و دیگری هم بحث بهداشت و سلامت، در بحث عوامل طبیعی از طریق چشم‌اندازهای زیبای طبیعی و بهره‌مندی از فضاهای باز در اطراف روستا که مناظر

زیبایی را جهت سکونت‌پذیری روستاها خلق کرده است. در بحث بهداشت هم با توجه به سالم بودن محیط روستایی وجود آرامش و پاک‌ی هوا، فقدان آلودگی‌های صوتی و غیره زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی فراهم‌شده است. باین‌وجود یافته‌های پژوهش از بعد محیطی نیاز به گسترش تعداد درمانگاه از لحاظ سلسله مراتبی و ایجاد و توسعه پارک‌های مصنوعی در نواحی روستایی جهت تعاملات و بازی کودکان را نشان می‌دهد.

نتیجه‌گیری

این پژوهش نشان می‌دهد که زیست‌پذیری با چهار بعد اصلی و وابسته به هم در سرزندگی سکونتگاه‌های روستایی منطقه اثرگذار بوده است. یافته‌های پژوهش در بعد اجتماعی نشان می‌دهند که این بعد با ضریب همبستگی $0/780$ درصد و ضریب تبیین $66/72$ درصد در تحلیل عاملی اکتشافی و بار عاملی 61 درصد (t -value $7/50$) در تحلیل عاملی تأییدی بر روی زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی تأثیرگذار بوده است. در این بعد، کار گروهی بار عاملی $0/782$ ، شرکت و اعلام نظر در جلسات شورا و دهیاری‌ها برای کمک به حل مشکلات روستا با عاملی $0/733$ ، و دسترسی به مدرسه و کتابخانه هم از نظر کیفیت و وسعت با $0/744$ بیشترین تأثیر را بر زیست‌پذیری اجتماعی نشان می‌دهند. در بعد اقتصادی یافته‌های پژوهش با ضریب همبستگی $0/593$ و ضریب تبیین $73/56$ درصد در تحلیل عاملی اکتشافی و بار عاملی 56 درصد (t -value $7/16$) در تحلیل عاملی تأییدی بر روی زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی تأثیرگذار بوده است. بیشترین تأثیر در این بعد، پس‌انداز سرپرست خانوارها بار عاملی $0/879$ ، مناسب بودن هزینه‌های زندگی در روستا بار عاملی $0/854$ و سرمایه‌گذاری مناسب دولت و تسهیلات بانکی بار عاملی $0/804$ و $0/799$ می‌باشند. یافته‌های شناسایی‌شده در بعد کالبدی نشان می‌دهند که این بعد با ضریب همبستگی $0/587$ درصد و ضریب تبیین $68/12$ درصد در تحلیل عاملی اکتشافی و بار عاملی 32 درصد (t -value $4/62$) در تحلیل عاملی تأییدی بر روی زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی تأثیرگذار بوده است. در این بعد دسترسی به بهداشتی و ... در سطح منطقه بار عاملی $0/821$ ، کیفیت جاده‌های دسترسی به شهر و روستاهای اطراف و وجود وسایل و ایستگاه‌های حمل‌ونقل روستایی بار عاملی $0/801$ ، فعالیت‌های فرهنگی در محیط روستا بار عاملی $0/743$ ، جدول کشی معابر بار عاملی $0/74$ بیشترین تأثیر را بر زیست‌پذیری کالبدی نشان می‌دهند. یافته‌های پژوهش در بعد زیست‌محیطی بیان می‌کند که این بعد با ضریب همبستگی $0/588$ درصد و ضریب تبیین $65/23$ درصد در تحلیل عاملی اکتشافی و بار عاملی 38 درصد (t -value $5/42$) در تحلیل عاملی تأییدی بر روی زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی تأثیرگذار بوده است. در این بعد از جنبه طبیعی عدم قرارگیری منازل در مسیر رودخانه و سیلاب‌ها بار عاملی $0/794$ ، ارزش و احترام به مکان‌های تاریخی و فرهنگی بار عاملی $0/763$ ، کیفیت مناظر و چشم‌اندازهای روستایی با $0/723$ و توجه به منابع طبیعی و جنگل‌ها بار عاملی $0/722$ و از جنبه بهداشتی، کیفیت تجهیزات خانه بهداشت‌ها بار عاملی $0/617$ بیشترین تأثیر را بر زیست‌پذیری محیطی نشان می‌دهند. همچنین نتایج این پژوهش با یافته‌های wei و همکاران (2023) در شاخص‌های سرمایه‌گذاری و پس‌انداز در بعد اقتصادی، گفته‌های szibbo (2015) و شفیی ثابت و کریمی‌مازی (1401) در بعد اجتماعی، شرایط خدمات زیرساختی yurui و همکاران (2020)، هزینه پایین مسکن در نواحی روستایی Zhang (2022)، مطالعات جالیان و نصیری زارع (1399) و سجاسی‌قیداری و همکاران (1398) در شاخص‌های دسترسی و حمل‌ونقل در بعد کالبدی و همچنین شاخص فضای سبز علینقی‌پور (1400) به‌عنوان کمترین شاخص تأثیرگذار در بعد زیست‌محیطی همسو می‌باشد. با توجه به این عوامل مطرح‌شده در راستای زیست‌پذیری بهتر سکونتگاه‌های روستایی می‌توان پیشنهادی زیر را مطرح کرد: توجه به فرهنگ بازی‌های محلی در نواحی روستایی و اشاعه آن از طریق مسابقات محلی

برای تقویت مشارکت، همبستگی اجتماعات محلی و حس معنی‌داری یا حس پیوستگی و تعلق مکانی. ایجاد صنایع تبدیلی و پایین‌دستی و همچنین ایجاد زیرساخت‌های تولیدی و ارائه مناسب تسهیلات بانکی در این زمینه برای رشد اقتصادی سکونتگاه‌های روستایی. با توجه به زیبایی‌های منطقه و همچنین ورود زائران عتبات عالیات توجه به ایجاد فرصت‌های شغلی جدید مانند گردشگری روستایی. تسهیل در امر ساخت‌وساز سکونتگاه‌های روستایی و مقاوم کردن منازل مسکونی. ایجاد زیرساخت‌های تفریحی مناسب مانند سالن‌های ورزشی و ایجاد فضاهای سبز مانند پارک‌ها برای باز کودکان.

تقدیر و تشکر

بنا بر اظهار نویسنده مسئول، این مقاله حامی مالی نداشته است.

منابع

- امانی‌پور، سعید. (۱۳۹۸). شناخت و تحلیل تفاوت زیست‌پذیری روستاهای پیرامون شهری ایذه. علوم و تکنولوژی محیط‌زیست، ۲۱ (۸) ۱۷۳-۱۵۹. Doi: 10.22034/JEST.2020.24757.3382
- بوذرجمهری، خدیجه؛ اسماعیلی، آسیه و رومیانی، احمد. (۱۳۹۶). نقش دانش بومی روستاییان در زیست‌پذیری مناطق روستایی مورد شناسی: روستای دوین و نوکور شهرستان شیروان، جغرافیا و آمایش شهری- منطقه‌ای، ۲۴، ۱۱۰-۹۳. Doi: 10.22111/GAII.2017.3383
- جلالیان، حمید و نصیری زارع، سعید. (۱۴۰۰). الگوی مکانی- فضایی زیست‌پذیری در نواحی روستایی کوهستانی (مورد مطالعه: دهستان چورزق شهرستان طارم). مطالعات جغرافیایی مناطق کوهستانی، ۲ (۱)، ۵۷-۳۹. Doi: 10.52547/gsma.2.1.39
- حجاریان، احمد و شفیعی، بهمن. (۱۴۰۱). تبیین اثرات شاخص‌های اقتصادی، اجتماعی، کالبدی و محیطی بر کیفیت زندگی از دیدگاه روستاییان با رویکرد مدل‌سازی معادلات ساختاری (مطالعه موردی: دهستان حومه شمالی، شهرستان اسلام‌آباد غرب). روستا و توسعه، ۲۵ (۱)، ۷۶-۵۳. Doi: 10.30490/RVT.2021.352336.1286
- حکیم‌دوست، سید یاسر؛ رستمی، شاه‌بختی؛ مرادی، محمود و نظری، عبدالحمید. (۱۳۹۵). تحلیل فضایی پهنه‌های خطرپذیری زیستی و فعالیتی سکونتگاه‌های روستایی مناطق مرزی (مطالعه موردی سکونتگاه‌های روستایی شهرستان هیرمند)، فصلنامه اطلاعات جغرافیایی، ۲۵ (۹۹)، ۹۲-۷۱
- خراسانی، محمدامین. (۱۳۹۷). تحلیل و ارزیابی تطبیقی دیدگاه ساکنان و مدیران محلی در رابطه با زیست‌پذیری روستاهای پیرامون شهری در شهرستان ورامین. مجله جغرافیا و توسعه، ۵۱، ۲۸۰-۲۶۱. Doi: 10.22111/GDIJ.2018.3877
- سالنامه آماری استان ایلام. (۱۴۰۰). مرکز آمار ایران.
- سجاسی‌قیداری، حمدالله؛ صادقلو، طاهره و محمودی، حمیده. (۱۳۹۸). رتبه‌بندی روستاها بر اساس شاخص‌های زیست‌پذیری (مطالعه موردی: دهستان نظام‌آباد شهرستان آزادشهر). پژوهش‌های جغرافیایی انسانی، ۵۱ (۱)، ۱۴۴-۱۲۹. Doi: 10.22059/JHGR.2017.62543
- سجاسی‌قیداری، حمدالله؛ رومیانی، احمد و صانعی، سمیه. (۱۳۹۵). بررسی آثار اجرای طرح‌های هادی روستایی بر زیست‌پذیری جوامع محلی (مطالعه موردی دهستان‌های گیلوان و چورزق). برنامه‌ریزی فضایی (جغرافیا)، ۶ (۲)، ۹۶-۷۵. Doi: 10.22108/SPPL.2016.21634
- سلیمانی‌مهرنجانی، محمد؛ تولایی، سیمین؛ رفیعیان، محمد؛ زنگانه، احمد و خزاعی‌نژاد، فروغ. (۱۳۹۵). زیست‌پذیری شهری، مفهوم، اصول، ابعاد و شاخص‌ها. پژوهش‌های جغرافیایی برنامه‌ریزی شهری، دوره ۴ (۱)، ۵۰-۲۷. Doi: 10.22059/JURBANGEO.2016.58120
- شفیعی ثابت، ناصر و کریمی‌مارزی، فاطمه. (۱۴۰۱). واکاوی عوامل اجتماعی مؤثر بر زیست‌پذیری پایدار سکونتگاه‌های روستایی پیرا شهری جیرفت. توسعه فضاهای پیرا شهری، ۴ (۲)، ۲۰۵-۲۲۲. Dor: 20.1001.1.26764164.1401.4.2.12.5
- شماعی، علی؛ ساسان‌پور، فرزانه؛ سلیمانی، محمد؛ احدنژاد روشتی، محسن و حیدری، تقی. (۱۳۹۵). تحلیل زیست‌پذیری بافت‌های فرسوده شهری (مطالعه موردی: بافت فرسوده شهر زنجان). پژوهش‌های جغرافیایی انسانی، ۴۸ (۴)، ۷۹۹-۷۸۳. Doi: 10.22059/JHGR.2016.53481

صادق‌لو، طاهره و سجاسی‌قیداری، حمدالله. (۱۳۹۳). بررسی رابطه زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی بر تاب‌آوری روستاییان در برابر مخاطرات طبیعی نواحی روستایی دهستان مراوه‌تپه و پالیزبان. مدیریت بحران، ۳(۲)، ۳۷-۴۴.

علینقی‌پور، مریم؛ پوررمضان، عیسی و مولایی‌هشتجین، نصراله. (۱۴۰۰). تبیین زیست‌پذیری محیطی سکونتگاه‌های روستایی پیرامون کلان‌شهر رشت. پژوهش‌های جغرافیایی انسانی، ۵۳(۱)، ۱-۲۲. Doi: 10.22059/JHGR.2018.255494.1007676

عیسی‌لو، علی‌اصغر؛ بیات، مصطفی و بهرامی، عبدالعلی. (۱۳۹۳). انگاره زیست‌پذیری رهیافتی نوین جهت ارتقای کیفیت زندگی در جوامع روستایی (مطالعه موردی شهرستان قم، بخش کهک). نشریه مسکن محیط و روستا، ۳(۱۴۶)، ۱۰۷-۱۲۰.

فراهانی، حسین و رستم‌خانی، احمد. (۱۳۹۱). بررسی و ارزیابی نقش دهیاری‌ها بر کیفیت زندگی در روستاها، مطالعه موردی: دهستان کرسف شهرستان خدابنده. مدیریت شهری، ۳۰، ۱۹۵-۲۰۶.

محمدی‌یگانه، بهروز؛ احدنژاد روشتی، محسن؛ ابراهیم‌زاده، مانیا و چراغی، مهدی. (۱۳۹۲). تحلیل عوامل موثر بر توسعه گردشگری در نواحی برگزاری جشنواره‌های مذهبی، مطالعه موردی: روستای شاه شهیدان رودبار، مراسم علم‌واچینی، مطالعات مدیریت گردشگری، ۸(۲۳)، ۵۱-۶۹.

References

- AIA. (2010). *Promoting Livable Communities*. (American Institute of Architects) Retrieved from www.aia.org
- Alavizadeh, S. A. M, Kiumars, S., Ebrahimi, E. & Alipour, M. (2019). Analysis of livability of rural settlements (Case study: Villages of Kashmar County). *Journal of Research & Rural Planning*, 8(2), 97-114. <http://dx.doi.org/10.22067/jrrp.v5i4.73136>.
- Alinaghypour, M., Pourramzan, I., & Molaei Hashjin, N. (2021). Explaining Environmental Livability of Rural Settlements around Rasht Metropolis. *Human Geography Research*, 53(1), 1-22. doi: 10.22059/jhgr.2018.255494.1007676. [In Persian].
- Amanpour, S. (2019). The Identification and the Analysis of Livability Discrepancies Regarding Adjacent Villages of Izeh. *Journal of Environmental Science and Technology*, 21(8), 159-173. doi: 10.22034/jest.2020.24757.338. [In Persian].
- Amir, A.L, Puspitaningtyas, A., & Santosa, H.R. (2015). Dwellers Participation to Achieve Livable Housing in Grudo Rental Flats. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 179, 165-175
- Bo, f., Danlin, y., & Yaojunb Z. (2019), The livable urban landscape: GIS and remote sensing extracted land use assessment for urban livability in Changchun Proper, China. *Land Use Policy*, 87, 104048. <https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2019.104048>
- Bozarjomehri, D., Esmaeili, A., & Roomiyani, A. (2017). The Role of Indigenous Knowledge of Villagers in Rural Livability (Case study: Doin and Tukur villages in Shirvān city). *Geography and Territorial Spatial Arrangement*, 7(24), 93-110. doi: 10.22111/gaij.2017.3383. [In Persian].
- Christakopoulou, S., Dawson, J. & Gari, A., (2000). The Community Well-Being Questionnaire: Theoretical Context and Initial Assessment of Its Reliability and Validity. *Social Indicators Research*, 56(3), 321-351.
- Dajian, Z., & Peter, P. (2013). World Expo and Urban Life Quality in Shanghai in Terms of Sustainable Development, *Chinese Journal of Population, Resources and Environment*, 4 (1), 15- 22.
- Faiza, A., Faizb, A., Wanga, W., & Bennetta, Ch. (2012), SIIV - 5th International Congress - Sustainability of Road Infrastructures Sustainable rural roads for livelihoods and livability. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, (53), 1 – 8
- Farahani, H. & Rostam Khani, A. (2013). EVALUATION THE RULE OF DEHYARIHA IN QUALITY OF LIFE IN RURAL AREAS; CASE STUDY: KERESF, KHODA BANDE. *URBAN MANAGEMENT*, 10(30), 195-206. [In Persian].
- Farber Steven, N., & Tijs, M., Harvey., J. & Xiao, L. (2012). The social interaction potential of metropolitan regions: A time-geographic measurement approach using joint accessibility.

- Annals of the Association of American Geographers*, 12, 483–504.
- Hajjarian, A., & Shafiei, B. (2022). The impact of quality of life measures from views of the villagers with structural equation modeling approach (case study: the HumeH shomali district, Eslamabad Gharb county). *Village and Development*, 25(1), 53-76. doi: 10.30490/rvt.2021.352336.1286. [In Persian].
- Hakimdoost, S. Y., Rostami, S., Moradi, M., & Nazari, A. (2016). Spatial analysis of hazardous inhabited and operational zones of rural settlements in border regions Case study: Rural settlements in the city of Hirmand. *Quarterly of Geographical Data (SEPEHR)*, 25(99), 71-92. doi: 10.22131/sepehr.2016.23197. [In Persian].
- Isa Lou, A. A., Bayat, M., & Bahrami, A. Ali., (2014). The notion of livability: a new approach in improvement of quality of life in rural communities- Case study: Qom County. *Housing and Rural Environment*, 33 (146), 107-120. [In Persian].
- Jalaliyan, H., & Nasiri Zare, S. (2021). Place-Spatial Pattern of Livability in Rural Settlements of Mountainous Areas (Case study: Chorzeq Rural district of Tarom County). *Journal of the Geographical Studies of Mountainous Areas (JGSMA)*, 2 (1), 39-57. [In Persian].
- Kennedy, R., & Buys, L. (2010). Dimensions of liveability: A tool for sustainable cities. *Sustainable building conference*, 12, 1–11
- Khorasani, M. (2018). Comparative analysis and evaluation of the views of residents and local managers on the issue of viability In the Villages around the city of Varamin. *Geography and Development*, 16(51), 261-280. doi: 10.22111/gdij.2018.3877. [In Persian].
- Kim, K., & Uysal, M. (2002). The effects of tourism impacts upon quality of life of residents in the community, 3144378, 1–289.
- Lowe, M., Whitzman, C., Badland, H.M., Davern, M., Hes, D., Aye, L., Butterworth, I., & Giles-Corti, B. (2013). *Liveable, Healthy, Sustainable: What are the Key Indicators for Melbourne Neighbourhoods?*. McCaughey VicHealth Centre for Community Wellbeing, Melbourne University.
- Mahmoud, J. (2015). Assessing the livability of the new and old parts of Tehran, municipality districts 22 and 10 of Tehran. *OIDA International Journal of Sustainable Development*, 8(9), 87–96.
- Marans, R.W., & Stimson R. (2011),” Investigating quality of urban life”. Theory, methods, and empirical research, *Social Indicators Research Series*, 9789400717411.
- mohammadi Yeganeh, B., Ahadnejad Reveshti, M., Ebrahimzadeh, M., & Cheraghi, M. (2014). Analysis of effective factors on tourism development in religious festival sites, the case of Alamvachini ceremony in Shaheshahidan, Rudbar. *Tourism Management Studies*, 8(23), 51-69. [In Persian].
- Montgomery, Ch. (2013): *Happy city: transforming our lives through urban design*. ISBN: 9780141047546, London, Publish Routledge
- Murgas, F., & Klobucnik, M. (2016). Does the quality of a place affect well – being?. *Ekologia (Bratislava)*, 35 (3), 224 – 239.
- Murgas, F., & Klobucnik, M. (2018). Quality of Life in The City, Quality of Urban Life or Well – Being in The City: Conceptualization and Case Study. *Ekologia (Bratislava)*, 37 (2), 183-200.
- National Association Of Regional Councils. (2010). *Rural benefits of the Livable Communities Act*. Available at: WWW.Narc.com
- Nora Osama, A., Amr, Mostafa E.Ha., & Ahmed Mohamed A., (2019), A Critical Review of Urban Livability. *European Journal of Sustainable Development*, 8, 1, 165-182.
- Norris, T., & Pittman. M, (2000). The healthy communities movement and the coalition for healthier cities and communities. *Public Health Reports*, 12, 118–124
- Okulicz-Kozaryn, A. (2013). City life: Rankings (livability) versus perceptions (satisfaction). *Social Indicators Research*, 2(110), 433-451.

- Pacione M. (2013). Quality-of-life research in urban geography. *Urban Geography*, 24(4), 314-339
- Paul, A. & Sen, J. (2018), Livability assessment within a metropolis based on the impact of integrated urban geographic factors (IUGFs) on clustering urban centers of Kolkata, *Cities*, 140, 142-150. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2017.11.015>
- Paul, A. (2020). Developing a methodology for assessing livability potential: An evidence from a metropolitan urban agglomeration (MUA) in Kolkata, India. *Habitat International*, 105, 102263.
- Sadeghlou, T., & Sejasi Keidari, H. (2013). Survey relationship between rural settlement livability and rural resilience in front of natural disaster in rural areas of Mravehtapeh and Palizan Count. *Crisis Management*, 3(2), 37-44. [In Persian].
- Santos, L., D & Martins. I. (2007). Monitoring urban quality of life: the porto Experience. *Social Indicators Research*, 80, 411- 425.
- Shafieisabet, N., & Karimi marezi, F. (2022). Analysis of social factors affecting the sustainable viability of peri-urban settlements around the Jiroft city. *Preipheral Urban Spaces Development*, 4(2), 205-222. [In Persian].
- Shamaei, A., Sasanpour, F., Soleimani, M., Ahadnejad, M., & Heidari, T. (2016). The Analysis of Livability in Urban Distressed Areas: old textures of Zanjan (A Case Study). *Human Geography Research*, 48(4), 783-799. doi: 10.22059/jhgr.2016.53481. [In Persian].
- Sojasi Gheydari, H., Sadeghloo, T., & Mahmoodi, H. (2019). Ranking of Rural Area Based on Livability Indices (Case Study: Nezamabad Rural District, Iran). *Human Geography Research*, 51(1), 129-144. doi: 10.22059/jhgr.2017.62543. [In Persian].
- sojasi qeidary, H., romyani, A., & sanei, S. (2016). The effects of the rural guide planned on the viability of local communities. Case Study: Gilvan and Chavarzaq districts within the province. *Spatial Planning*, 6(2), 77-96. doi: 10.22108/spl.2016.21634. [In Persian].
- soleimani Mehrenjani, M., Tavallai, S., Rafieian, M., Zanganeh, A., & khazaei Nezhad, F. (2016). Urban livability: the concept, principles, aspects and parameters. *Geographical Urban Planning Research (GUPR)*, 4(1), 27-50. doi: 10.22059/jurbangeo.2016.58120. [In Persian].
- Statistical Yearbook of Ilam Province. (2021), Iran Statistics Center. [In Persian].
- Szibbo Nicola, A. (2015). *Livability and LEED-ND: The Challenges and Successes of Sustainable Neighborhood Rating Systems*. UC Berkeley, 1-198
- The Economist Intelligence Unit. (2008). *Livability ranking and overview*. London WC1R 4HQ United Kingdom.
- Van kamp, I., Leidelmeijer, K., Marsman, G., Hollander, A. (2003). Urban Environmental Quality and Human Well-being toward a Conceptual Framework and Demarcation of Concepts; Literature Study. *Journal of Landscape and Urban Planning*, 65, 5-18
- Wang, X. (2010), The research on the evaluation index system of livable rural areas in China—by the case of rural areas in Henan Province. *Agriculture and Agricultural Science Procedia*, (1), 456-461
- Wei, K., Wang, W., & Fahad, S. (2023). Spatial and temporal characteristics of rural livability and its influencing factors: implications for the development of rural revitalization strategy. *Environmental Science and Pollution Research*, 30(17), 49162-49179.
- Wheeler, S., (2005). Livable communities: creating safe and livable Neighborhoods, town and region in california”, POWERED BY THE California Digital Library. *University of California*, pp1-70
- Williams, C., & Millington, A. (2004): The diverse and contested meanings of sustainable development. *The Geographical Journal*, 170 (2), 99-104.
- Wyatt Ray (2009). Heuristic approaches to urban livability. *Malaysian Journal of Environmental Management*, 10(1), 43-66.
- Yan H.H., & Gang Z. (2012). AHP – based Evaluation System model of Livable cities. *Interdisciplinary Journal Of Contemporary Reseach in Business*, 3(12), 34 – 40
- Yuan J, Wu Q, Liu J, (2012), Urders tanding indigenous knowledge in sustainabie manegment of natural resources in chian taking two villages from Guizhou Province as a Case. *forest*

- policy and Economice*, (22), 47 – 52
- Yurui, L., Luyin, Q., Qianyi, W., & Karácsonyi, D. (2020). Towards the evaluation of rural livability in China: Theoretical framework and empirical case study. *Habitat International*, 105, 102241.
- Zhang, X. (2022). Linking People's Mobility and Place Livability: Implications for Rural Communities. *Economic Development Quarterly*, 36(3), 149-159